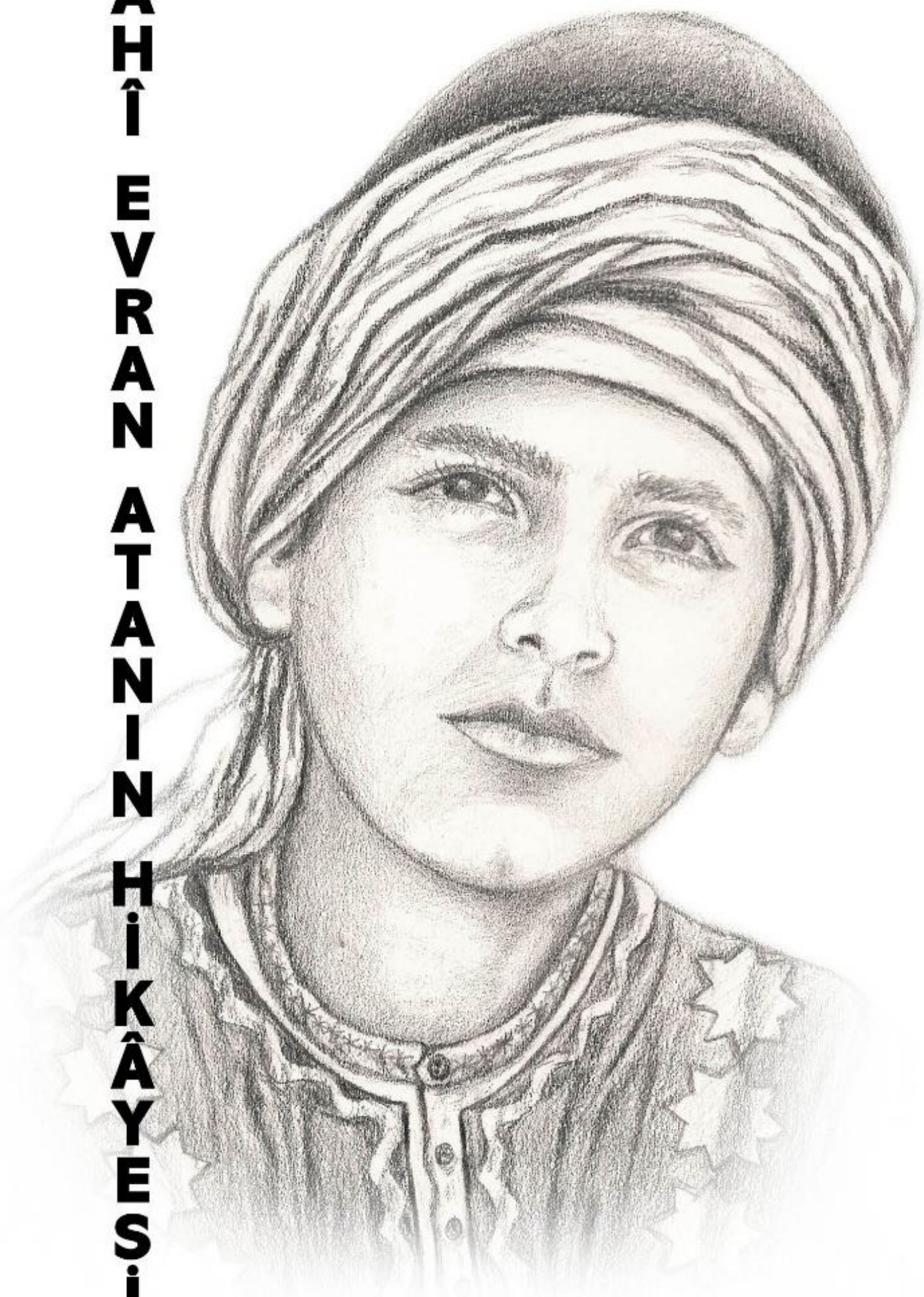

A H Î E V R A N A T A N I N H İ K Â Y E S İ

AHÎ EVRAN ATANIN HIKÂYESİ

Yazan : İlhan DÜLGER

Resimleyen : Asiyecan GÜL

2021 UNESCO AHÎ EVRAN YILINA ARMAĞAN
EĞİTİM YÖNETİCİLERİ ve UZMANLARI DERNEĞİ
AHÎ KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ve EĞİTİM VAKFI

Ankara, 2021

Kitabın Adı : AHÎ EVRAN ATA'NIN HİKÂYESİ
Genel Yayın Yönetmeni : Dr. Adem ÇİLEK
Danışman / Yazan / Editör : Doç. Dr. İlhan DÜLGER
Ressam : Asiyecan GÜL
Kapak : Asiyecan GÜL
Mizanpaj : Ceyda ŞEREFLIOĞLU

1. Baskı : Aralık 2021 ANKARA
2. Baskı : Aralık 2022 İSTANBUL

ISBN : 978-975-2490-72-7

EĞİTİM YÖNETİCİLERİ VE UZMANLARI DERNEĞİ

İletişim / 0 (530) 730 84 03

www.eyuder.org.tr • eyuder@gmail.com

© EYUDER

Bu kitabın basım, yayın ve satış hakları Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği'ne (EYUDER) aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan, kitabın bütünü ya da bölümleri, kapak tasarımı, mekanik elektronik, fotokopi, manyetik, kayıt ya da başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz.

BASKI MERKEZİ

UZUN DİJİTAL MATBAA, SONÇAĞ YAYINCILIK MATBAACILIK TESCİLLİ MARKASIDIR.

İstanbul Cad. İstanbul Çarşısı No.: 48/48 İskitler 06070 ANKARA • T / (312) 341 36 67

www.uzundijital.com • uzun@uzundijital.com

SUNUŞ

2021 UNESCO Uluslararası AHİ EVRAN YILI dolayısıyla, kültürümüzde sürmekte olan ahîlik geleneklerini kökenlerini genç nesillere anlatmak ve modern dünyada da ne kadar geçerli ve gerekli olduklarını açıklamak üzere **Ahî Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı**, “**Gökten Üç Elma Düştü**” Projesi başlattı. Okullara yönelik birçok faaliyet yanında eğitim kademelerine hitap eden yayınlar da hazırlandı. Ortaokul öğrencilerine hitap etmek üzere “**Ahî Evran Ata’nın Hikâyesi**” isimli bu resimli kitap hazırlandı.

Bir medeniyet projesi olan Türk devleti Anadolu Selçukluları çağında, değişim ve dönüşümün edebe ve üstün ahlâka dayalı olarak bir sosyo-ekonomik düzene kavuşturulmasına öncülük etmiş ve evrensel çözümler çıkarmış tarihî bir şahsiyet Ahî Evran. O, büyük insanların çalışkanlıkla, ödev ve öz-görev bilinciyle büyük olduklarının en güzel örneklerinden biri. Hayatına yön çizme ve anlam vermenin eşliğinde bulunan ortaokul çağı gençliğimize bu örnek büyüğümüz çok-yönlü olarak tanıtılmalı idi. 10-14 yaş grubu Eğitim Psikolojisinin gerekleri ve eğitim hedeflerine dikkat ederek Ahî Evran’la kazandığımız değerlerin vurgulanması amaçlanmıştır.

Bu çalışmayı **Ressam Asiyecan Gül** ile ben **İlhan Dülger** birlikte yaptık. Hikâye etmeye çalıştığım Ahî Evran’ın tefekkür, düşünce, bilim ve eylemden oluşan ömür çizgisini çağının olayları ile bağlantılandırmak ve anlamlandırmak önemliydi. 93 yıllık ömründe son nefesine kadar, **Ahî Evran’ın Türklerin üstün medenî vasfına inancı yolundaki hizmeti ve bağımsızlık ve hürriyet kahramanlığı** izleniyor.

Bu sırada, Başakşehir Meslek Eğitim Merkezi Müdürü Salih Güneş hocamız ressam Asiyecan Gül arkadaşımızı Ahî Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı’na tanıştırdı. Asiye Hanımla hikâyeye uygun resimleri tasarladık. Ressamımız, ortaokul öğrencilerimize, devrin havasını yalın bir çizimle ve suluboyayla anlatıyor. **Özgün çalışması için ressam Asiyecan Gül’ü kutluyorum.**

Çalışmamıza hediye iki şiir geldi: “Ahîlik Yolum” ve “Kuşak Kuşama – Ahîliğe Hazırlık Basamakları ve Edepleri” şiirleri Ülviye Yıldızlı’ya aittir. **Özgün şiirler için Şair Ülviye Yıldızlı’ya teşekkür ediyorum.**

Kitabın basımını üstlenen **Ahî Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı Başkan Yardımcısı Sayın Süleyman Demir’e**, yayını yapan ve okullara dağıtımını üstlenen **Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği (EYUDER) ve Başkanı Dr. Adem Çilek’e** sonsuz teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Bu süreçte bizi teşvik eden **Başakşehir Meslek Eğitim Merkezi Müdürü Sayın Salih Güneş’e**, meslek eğitimini eğitimi öne alarak hizmet veren **Müteşebbis Gelişim Vakfı (MESVAK) Başkanı Sayın Nurettin Konaklı’ya**, bize şiirlerini hediye eden **Şair Sayın Ülviye Yıldızlı’ya**, titiz basımı sırasında emek veren **Uzun Dijital Matbaa’nın Müdürü Sayın Aytaç Uzun’a** ayrıca teşekkürlerimizi sunuyoruz.

Doç. Dr. İlhan DÜLGER
Ankara, 2021

ASIYECAN GÜL

Erzincan Kemaliye doğumludur.

Şehremini Lisesi'nden mezun. Özel Pera Güzel Sanatlar Resim Atölyesinde 4 yıl akademik eğitim yaparak mezun oldu. Bir oğlu bir kızı var. 2000 yılında İstanbul Bahçelievler Halk Akademi'de ders vermeye başladı. İstanbul Arnavutköy Halk Eğitimi, Büyükçekmece Halk Eğitimi, Tepekent Sanat Merkezi, Büyükçekmece Meslek Eğitimi Merkezi'nde sanat ve resim dersleri verdi. Halen Çatalca Halk Eğitim Merkezi bünyesinde göreve devam ediyor. Asiyeçan Gül Özel Atölyesi'nde güzel sanatlara öğrenci yetiştiriyor.

Gönüllü eğitim yaptığı kurumlar.

- Büyükçekmece Çağdaş yaşamı Destekleme Derneği
- Kadim Sanat (kadın el emeği değerlendirme araştırma ve yaşatma)derneği
- B. Çekmece Gökkuşuğu Dezavantajlılar İzci Kulübü

2000'den bu güne 12 kişisel sergi açtı, TÜYAP dahil çok sayıda karma sergiye katıldı. Tabloları yurtiçi ve yurtdışı koleksiyoncular tarafından satın alınmaktadır.

İLHAN DÜLGER

İktisatçı, sosyolog, yönetim-örgütlenme uzmanıdır. İstanbul Boğaziçi Üniv'nden iktisat lisans, Londra Üniv. LSE'den iktisat lisansüstü, Hacettepe Üniv'den sosyoloji lisansüstü ve yönetim-örgütlenme doktora ve doçentlik dereceleri vardır. 1970'lerden 2010'a kadar Devlet Planlama Teşkilâtı (DPT) uzmanı, Sosyal Planlama Genel Müdürü, Müsteşar Baş-Müşaviri görevleri yapmıştır. Ankara Üniv-ATAUM'da Avrupa Birliği, TODAİE ve ODTÜ'de Eğitim Sistem Yönetimi hocalıkları ile yayınlanmış kitapları ve makaleleri vardır. Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği (EYUDER) ile 2021 yılında Ahî Kültürünü Araştırma ve Eğitim Vakfı'nın danışmanlığını yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ.....	iii
BÜYÜK TÜRKİSTAN, BÜYÜK SELÇUKLU AKI EVREN'in DÜNYAYA GELİŞİ	1
AKI EVREN.....	2
DERİCİLİK	6
HOCA AHMET YESEVÎ	8
HALİFE'nin GÖSTERDİĞİ YOL.....	12
ANADOLU SELÇUKLULARI'NDA HAYAT.....	14
ANADOLU'DA YENİ YERLEŞME DÜZENİ.....	16
AHÎ EVRAN'ın ÖZ-GÖREVİ.....	17
AHÎLİK	18
KAYSERİ'DE AHÎ EVRAN ZAVİYESİ	18
YILDIZ EĞİTİMLİ İNSAN	21
KAYSERİ'DE DÜKKÂN AÇMA: DERİCİ İŞLİĞİ	23
AHÎLİK YOLUM.....	24
İŞBAŞINDA MESLEK EĞİTİMİ DÜZENİ.....	25
ÇARŞI ORTASINDA SINAV ve KUŞAK KUŞAMA TÖRENİ.....	27
AHÎ EVRAN “UZUN ÇARŞI” PROJESİNİ YAPIYOR.....	28
AHÎ UZUN ÇARŞILARINDA ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ	29
AHÎLİK GELENEKLEŞİYOR	30
ANADOLU BACILARI.....	31
AHÎ EVRAN KAYSERİ KADISI ve VALİSİ	34
AHÎLER ve DIŞ TİCARET.....	35
KONYA'YA DAVET	36
BAŞKENT KONYA'DA YÜKSEK HİZMET	38

SULTAN'IN AHÎ EVRAN'A VERDİĞİ ÜLKE GÖREVİ.....	40
ÖNEMLİ OLAYLAR	41
MOĞOL FELÂKETİ	42
1243 KÖSEDAĞ SAVAŞI	43
DİRENİŞ SELÇUKLU ve ANADOLU BEYLİKLERİ.....	44
KONYA DARDA DENİZLİ SEÇENEĞİ	45
DENİZLİ AHÎLERİ	46
BİLİMİ KONYA'YA GERİ ÇAĞIRALIM!.....	47
YÖN KIRŞEHİR	48
KIRŞEHİR AHÎLİĞİN KONAĞI OLDU	49
ANADOLU BİLGELİĞİNİN GELECEĞİ	50
ZİYARET.....	51
AHÎ EVRAN'DAN AHÎ ÜST-BİRLİKLERİ ÇAĞRISI.....	52
BİRLİKLER, ÜST-BİRLİKLER ve BASAMAKLAR	54
KUŞAK KUŞANDIRMA: AHÎLİĞE HAZIRLIK BASAMAKLARI ve EDEPLERİ	56
AHÎLİK TEPE KONAĞININ KURULUŞU ve SÜREKLİLİĞİ	57
BAĞIMSIZ DEVLET TASARISI	58
BAĞIMSIZ TÜRK DEVLETİ HAZIRLIĞI	60
FATMA BACI KURTARILIYOR	61
KUŞKU	62
AHÎ EVRAN'IN ŞEHİT EDİLMESİ.....	63
AHÎ EVRAN'IN ARDINDAN	64
FATMA BACI NİNE'NİN BİZE BIRAKTIĞI EMANET	65
AHÎ EVRAN'IN AHÎLİK ANLAYIŞIYLA ÖRGÜTLENMEK TÜRK-İSLÂM MEDENİYETİNE VE DÜNYAYA NELER KAZANDIRMIŞTIR?	66
SONUÇ.....	69

BÜYÜK TÜRKİSTAN BÜYÜK SELÇUKLU AKI EVREN'in DÜNYAYA GELİŞİ

İslâm Halifesi, Selçuklu Sultanı Tuğrul Beyi Bağdat'a çağırdı. İslâm'ın, bazı eski inançların bozucu etkilerinden korunmasına ihtiyaç doğduğu için kendisinden yardım istedi. Tuğrul Bey, Abbasî Devleti'nin ve Halife'nin sıkıntılarına son verdi. Avrupa'dan yeni Haçlı Seferleri için hazırlık haberleri geliyordu. Türkler İslâm'ı himaye etmeye gönüllü oldular.

1100'lü yıllara (12. Yüzyıl) geldiğinde, Maveraünnehir'den (Ceyhun, Seyhun'dan) başlayıp Türkistan'ı tek yönetim altına birleştiren Büyük Selçuklu Türk Devleti'nin toprakları; Horasan'ı, Afganistan'ı, İran'ı, Batı Asya'da bütün Azerbaycan'ı, Abbasî bölgeleri Irak ile Suriye'yi, Kızıldeniz boyunca İslâm'ın kutsal toprakları olan Hicaz bölgesini ve Anadolu'yu kapsıyordu.

Bu hikâye Türkmenlerin bir hikâyesidir. Türkmenler Oğuz Türkleridir. Kahramanımız Akı Evren, Malazgirt ile Azerbaycan'ın başkenti Tebriz arasında, iki gölün ortasında yer alan HOYI'de dünyaya geldi.

AKI EVREN

Herkes gibi Akı Evren'in de kendine özgü yetenekleri vardı. Onun en önemli özelliği; çalışkanlığı, paylaşımcılığı ve halkını ileri götürme arzusu idi. Bu sayede;

- “Öğrendiğimi nasıl uygulardım,” “ne işe yaratabilirim” merakını takip eden hevesli ve sabırlı bir öğrenci,
- En zor meslek olan dericilikte çırak, kalfa ve işlemecilikte ilerleyen bir usta,
- Anadolu edep kültürünün esası olan ahîliğin öncüsü,
- İşbaşında meslek eğitiminin piyasaya bağlanmasını ve örgütlenmesini dünyada ilk defa düzenleyen eğitimci,
- Zanaattan iş bölümlü imalâta geçme tarzını düzenleyerek bilinen İlk Sanayi Devrimini ortaya koyan teşkilâtçı,
- Oylama ile liyakate dayalı seçimle göreve gelen bağımsız birlikler ve üst-birliklerle bütün ülkede demokratik sanayi yönetiminin örgütleyicisi,
- Bütün ülkede dayanışma ve gönüllü hizmet toplumunu hayata geçirerek toplumbilimde çağ açan öncü,
- Dış sıkıntılar eriştiğinde, yeni nesillerin devlet töresini bilinçle sahiplenmeleri ve üretici ahîliği devam ettirmeleri için kılavuz
- Erdem mücadelecisi
- Bağımsızlık ve hürriyet kahramanı,
- Devlete destek gönüllüleri ahîlerin başı olarak düşmana direniş kuvvetlerinin örgütçüsü
- Karmaşanın içinde dirlik-düzenlik-nizam kuran adam oldu.

O, yaptığı işlerin hiçbirinde makam ve unvan peşinde olmadı. Daima halkın içinde çalışarak, eğiterek, üreterek, örgütleyerek hizmet etme gayreti devam etti.

Hikâyemizin kahramanının dünyaya geldiği zamanda İslam âlemi bir bütündü. Her yeni doğanın göbeği “İslâm tarihinden bir hayırlı kişi adı” ile kesilir, “ailesinin bulunduğu yerin adı” ile birlikte bu onun resmî kimliği olurdu. Azerbaycan’ın Hoy kentinde 1171 yılında dünyaya gelen bu bebeğin adı “**Mahmud el Hoyi**” oldu.

İleriki yıllarda kişilere İslâm’a yaptıkları hizmetin özelliğine göre unvanlar da verilebiliyordu.

Dedesı, memlekette “Akı Ata” olarak tanınıyordu. Akı; kendisi aracılığıyla topluma akıl, bilgi, hizmet akıtılan bilge kişi demek. Bu bala da tıpkı dedesine benziyordu. Öğrenmeye büyük bir ilgi, candan paylaşma duygusu ve ülkesine büyük hizmetler yapma isteği ile dünyaya gelmişti. Türklerin her çocuğun yeteneğini gözlemleyerek 7 yaş civarında ad verme geleneğine uygun olarak toplum ona “**Akı Evren**” dedi.

Akı Evren’in akrabaları Azerbaycan Türklerinin pek çoğu gibi hayvancılığın farklı dallarında yer alıyorlardı. “Ne kadar emek, o kadar ekmek” diye didiniyorlardı.

Aileler, çocuklarına hem töreyi ve dinî terbiyeyi verme, hem de meslek sahibi yapma gayreti içindeydi.

Akı Evren'in çocukluğu kuzuların oğlakların arasında geçti. Yazın yaylalara hayvan otlatmaya çıkıyorlar, çobanlık yapıp sürü güdüyordu. Bütün otları, bitkilerin adlarıyla tanırdı. Bu merakı yüzünden onu yılan soktuğu bile oldu. Ama ne hayvanlara sevgisi azaldı, ne de otlara bitkilere merakı bitti. Otacı ninelere şifalı bitkilerden macun yapmayı öğrenmeye gider dururdu.

Peygamber hadisi: “Rızkın onda dokuzu ticarete, onda biri sürüdedir,” der. Bir sürünün eti, sütü, yünü senin aileni kıt kanaat geçindirir. Ama aileni gül gibi geçindirmek ve topluma yerli yerince hayır hizmetleri yapmak için bol rızık dileğiniz varsa, sürülerinizden çeşitli ihtiyaçlara cevap verecek ürünleri geliştirip bolca üretme ve helâlinden satış yolu açık! Böylelikle, hem sürülerinizi büyütebilir, hem de topluca kalkınabilirsiniz.

Akı Evren, en çok gayret isteyen işlere özeniyordu. En zor mesleğin 3000 yıllık ata meslekleri “hayvan derisi terbiyeciliği” olduğu söyleniyordu. Akı Evren’i küçük yaşta bu işi öğrenme hevesi sardı. Onu bir süre denemesi için küçükbaş hayvan derisi işleyen bir işliğe gönderdiler. Beğendi, devam etmek istedi. O zaman da onu dayılarının yanına çırak verdiler.

DERİCİLİK

Hayvan derisi terbiye etme işi için “*dericilik, göncülük, sepicilik, debbağlık, deri tabaklama*” gibi çeşitli adlar kullanılır. Çok emek ve sabır isteyen bir iştir. Sonunda, değerli ve insana faydalı deri eşyalar üretilen bir doğal malzeme hazırlanmış olur.

Evren sabahleyin erkenden dedesinin, anasının, atasının ellerini öptü, yola koyuldu. Koyunlar, keçiler duayla kesiliyor, derileri yüzülüyor, postlarının içi tuzlanıyordu. İşlik bölüm bölümdü. Daha sonra bu postlar yıkanıp içine kireç sürülecek, ikiye katlanarak bir gün bekletilecekti.

Ertesi günü kireçli postlar açılıyor, yünleri yolunup alınıyor, yünsüz deri bu defa kireç çukurunda iki-üç hafta yatırılıyordu. “Sakat” denilen köpek pislikleri toplanıp asidi kaçmadan yetiştirilip suyla karıştırılıyordu. Kışın 3 gün, yazın 1 gün koyun derileri bu kakalı suda yatırılıyordu. Deriler yıkandıktan sonra yere yayılıp bıçakla kalan tüyleri iyice kazınıyordu. Bu sefer de deriler buğday kepeği ve su karışımı bir bulamaç çukuruna yatırılıyordu. Deriler yıkandıktan sumak yaprağı ve su karışımı dolu havuza yatırılıyordu. Böylece, derileri bol temiz suda yıkanıp sırtıklar üzerine serme aşamasına geliyordu. Süzdürüldükten sonra deriler bitkiler ve ezilmiş mazı kozalakları ile su dolu havuzda bir gün daha bırakılıyor. İçine çok tuz atılmış bir havuza alınıyor, tekrar süzdürülüyordu. Sonunda, gölgede kurutma aşamasına ulaşılıyordu. Çeşitli kök boya renkleriyle boyama işlemi elle tezgâh üzerinde yapılıyordu. Boyalı deriler

güneşte yarı kurutulup üzerine zeytin yağı sürülüyor, cam merdane ile parlatılıp tamam oluyordu. Evine helâl lokma götürmenin en emin yollarından biri bu ata mesleği idi.

Evren bu işleri sevdi, öğrendi. Ustaları Evren’i yetenekli buldular, ona küçük bir debbağ taşıyla alet hediye ettiler. Evren, gördüğü karışımların deriyi nasıl terbiye ettiğini merak ederek ilâç ve boya bitkilerini araştırmaya başladı.

Sabahtan akşama kadar böyle yorulan Evren'cik, akşamları mahallenin çocuklarıyla Kur'an öğrenmeye gidiyor, sonra ahlâk sohbetlerini dinliyordu. Hocalar ailesine onun çok dikkatli, üretken, hizmet sever olduğunu söylüyorlardı. "Bu çocuğu okumaya yollayın. Nasıl olsa elinde mesleği de olacak. Kendini geçindirir. Sonra döner gelir, hizmetini yapar..."

HOCA AHMET YESEVÎ

Ailesi, akıl baliğ olunca 14 yaşındaki Akı Evren'i Türk-İslâm geleneğinde eğitilmesi için Türkistan'ın Yesi kentinde medfun Hoca Ahmet Yesevî Dergâhı'na gönderdiler. Hoca'nın kitabının aslına sahip olan takipçileri, onu Yesevî Dergâhı'na dervişliğe kabûl ettiler.

Hoca Ahmet Yesevî, evvelce, Türk-İslâm âleminde, kimseye yük olmadan ilim öğrenmenin yolunu belirlemişti. Dergâhlara ve medreselere sadece meslek sahibi ve işi olanların kabûl edilmesi şartını koşarak, din hizmetlerinin Allah rızası için karşılıksız yapılması düzenini kurmuştu. Hoca Ahmet Yesevî kendisi de, küçük yaşta öğrendiği tahta kaşık oymacılığı ile geçinir, dergâha kendi payını koyarmış. Bu sayede Türk dünyası temiz ve sağlam inançla güçlü durumdaydı. Dergâhta herkes hem çalışıyor, hem de ibadet ve tefekkürünü yapıyor, akşam ahlâk sohbetleri ve zikirlerle katılıyor, o gün ne öğrenildiyse ertesi günden itibaren uygulanmaya başlıyordu. Herkes kazandığıyla dergâhın geçimine katkıda bulunuyordu. Başka bağışlar gelirse çevrenin ihtiyaçlarına harcanıyordu.

Evren, Yesi'de bir dericide iş buldu, bir yandan da Ahmet Yesevî dergâhında gönül arındırma çalışmaları yapan bir derviş oldu.

Divan-ı Hikmet (*Bilgelik Şiirleri*): Hoca Ahmet Yesevî kitabında; iman “ölçü ve denge,” yaşayış “bilgelik ve hikmet,” devlet “akılcılık ve adalet” üzerinde yürür diyordu.

Kutadgu Bilig (*Kutlu Kılan Bilgi*) adlı eserle Yesi'de tanıştı. İlk Müslüman Türk devleti olan Karahanlı Türk Hakanlığı yazılmıştı. Doğu Türkistan'ın Türk dili ve edebiyatı ustası Yusuf Has Hacip, kitabında toplumların törelerine uygun yönetilmeleri gereğini anlatıyordu. Evren, binlerce yıllık Türk “akıllık” geleneğinin Türkmen topluluklarının sürekliliğindeki yerini anladı. Türk dünyasında ocak, aile, töreli insan, çalışkanlık, topluma bağlılıkla hizmet, idarede adalet temel taşlardı.

Tarih öncesinden beri Türklerde devlet ile insan birbirini destekleyerek var olmuşlardı. Türkler, devletin önemini “Ya devlet başa, ya kuzgun leşe!” diyerek anlatırlardı.

Bir gece Evren'in rüyasına turna donunda Ahmet Yesevî girdi: "Türkistan'ın Horasanı'na git, razıyı bul!" dedi. Akı Evren, araştırıp raz'ın "en gizli sır" demek olduğunu öğrendi. Araya araya Horasan'ın Herat kentinde dinî ilimlerdeki en ünlü isim olan Fahreddin er-Râzî hocayı buldu, öğrencisi olmaya talip oldu. Bir yandan da, en gizli sırrı merak ediyordu.

Hocası ona "Mahmut" adıyla hitap etti. Sınıf arkadaşları Akı Evren'i resmî kimliği Mahmut el Hoyi diye bildiler.

Hoca, hem nakil ilimlerini (dinî ilimleri), hem de akıl ilimlerini (bilimleri) öğretiyordu.

Hocası Fahreddin er-Râzî sürekli İslâm'ın Kur'an'daki "aklınızı işletin!" ayetlerine işaret ediyordu. Mahmut'a kelâm, fıkıh, tefsir ilimleri yanında felsefe ile fizik öğretti. Türk âlimleri İbn-i Sina ve Farabî'yi eserleriyle tanıttı. Mahmut, bir yandan da İbn-i Sina tıbbı ile şifacılıkta ve ilâç yapmakta derinleşmeyi aklına koydu. "Dünyanın ikinci hocası" unvanına sahip Farabî'nin devlet felsefesini, yüksek medeniyet için faziletli şehir kurmanın önemini öğrendi. "*Büyük Musikî Kitabı*" ile musikimizin kurucusunun Farabî olduğunu, insanın duygu terbiyesinde musikînin yerini bildi.

Mahmut, en gizli sırrı, kalû belâ'da verdiği sözü tutmak için hocasının hayatta dürüst kalma mücadelesini öğrendikçe çözdü. En gizli sır, kişinin önüne her türlü şekilde çıkabilecek olaylar karşısında ısrarla "doğru yolda yürüme gücünün kendi içinde verili bulunduğu" bilincine ulaşmaktı. Bu, Hoca Ahmet Yesevî Dergâhı'nda öğrendiği sırrın aynısı idi!

Demek ki, Hoca Ahmet Yesevî rüyasında ona, sırrını taşıyacak gücünü ilimler ve bilimlerle desteklemenin yolunu işaret etmişti. Gözyaşları içinde hocalarına dua etti, onlara lâyük olmaya söz verdi.

Mahmut, memleketi Hoy'a dönmeden önce Horasan'ın ilim şehirleri Gürgen, Tûs, Harzem, Buhara, Semerkant, Hocand, Belh ve Gazne'yi dolaştı.

Hac için Mekke'ye vardığında Mahmut'un ruhu bir doruk yaşıyordu. Hz. İbrahim ve Hz. Muhammed'in Kâbe'de yaptığı gibi, her kişi de kendi içindeki putları yıkmalıydı: İnsanlığa bir yararı olmayan arzularımız da birer birer yakılıp gitmeliydi. Namazını kıldı, huşû içinde duasını etti. Hiçbir karşılık beklemeden hizmet etme dileği dudaklarından döküldü, dile geldi. Bu niyet artık onun ödevi idi, onu insanlığa karşı öz-görev edinmeliydi.

Önünde, Kâbe'nin ardına dolanan parlak bir yol açıldığını gördü.

HALİFE'nin GÖSTERDİĞİ YOL

Mahmut kalbindeki niyetiyle Kâbe'den Bağdat'a geldi. Yüksek manevî arayışların alanı olan Kur'an merkezli "İslâm tasavvufu" ortamına girmek istedi. İç-temizliğine, hayra ve barışa yönelik tarikatlar bulunduğu gibi, bozucu etkiler altında tarikatlar da mevcuttu. Mahmut, sahip olduğu Ahmet Yesevî anlayışının yardımıyla doğru seçimi telkin altında değil, akıl yürüterek yapmanın yolunu buldu. Evliyadan hoca Evhadüddin Kirmanî'nin yanında kalp ve duygu eğitimine devam ediyordu. Gün geldi, hocasına, karşılık beklemeden hizmete olan aşkını açtı.

Hocası Mahmut'u, Halife Li-dînillah'ın topluma hizmet amacıyla kurmakta olduğu Fütüvvet Teşkilâtı'nın talimgâhına gönderdi. Orada Türk Alplerle karşılaştı.

Kur'an'ın, inananlara öğretilmesi 7. Yüzyılda başlamıştı. Şimdi Halifelik, Müslüman gençlerin ahlâk eğitimi demek olan Fütüvvet'i kurumlaştırıyordu. Fütüvvet örgütlenmesinin Haçlı Seferlerini, Moğol tehdidini ve zararlı akımları göğüslenmesi bekleniyordu.

Fütüvvet: kişiliğini fethetmek, açmak demek.

Çocuklarda fütüvvet iyi huylardır.

Gençlerde fütüvvet üç aşamayla yükselen hedeflerdir:

- 1) Kalbini iyiliğe açma ve İslâm ahlâkıyla güçlendirme eğitimi,
- 2) İslâm'ın doğru yaşanmasına hizmet ederek toplumun önünü açma,
- 3) İslâm topraklarının savunulması ve adaletle yönetilmesine hizmet ederek İslâm âlemini refaha açma.

Mahmut el Hoyi bu kurumda hem öğrenci oldu, hem de hocalık yaptı. Gönüllü çalışmalarından dolayı Halife Li-dînillah Bağdat'ta ona "Nasirüddin: dine hizmet eden" unvanını verdi; resmî adı Nasirüddin Mahmut el Hoyi oldu.

İslâm Halifesi 1200'lü yılların başında, Hoca Kirmanî ile Nasirüddin Mahmut el Hoyi'yi, Türk Alperenleri olarak Asya'dan göçler almakta olan Azerbaycan-Anadolu bölgesine gönderdi. Gençleri fütüvvet terbiyesi ile bilinçlendirmek, İslâm birliğini pekiştirmek ve Haçlıların tahrip ettiği Anadolu'yu diriltmekle görevliydi. Halife'nin Anadolu Selçuklu Sultanı I. Keyhüsrev'e gönderdiği Fütüvvet'in simgesi şalvarı ve emanetleri sunmaya gidiyorlardı.

Niyet ettiler, Bağdat'tan atlarıyla yola çıktılar. Toroslara ulaşıncı bir doruğa tırmandılar. Sağda Azerbaycan, solda Anadolu ufukları... Aşağıda ormanlar uzanıyor... Dua ettiler. Mahmut içinden geldiği gibi azimle and içti:

Evran, bir alplik niteliği: “yüce gönüllü mücadelecilik”

ANADOLU SELÇUKLULARI'NDA HAYAT

Haçlılar Doğu Roma'ya (Bizans) nüfus kaybettirmiş, göçler olmuştu. Kalan nüfus kıyılara çekiliyordu. Türkler bu defa devletli ve Müslüman olarak Anadolu'ya gelmişlerdi. Asya'da, Moğolları yaptığı katliamlar artmıştı. Bu yüzden Anadolu'ya zorunlu Türkmen göçleri 5 milyon kişiyi bulmuştu.

Türkler kentlerde, kasaba ve köylerde yerleşik ve yarı-yerleşik, dağlarda göçer hayat tarzları sürüyorlardı. Göçmenlerin gelişinin devam edişi güvenlik nedeniyle yerleşikliği arttırma gereğini doğurmuştu. Bu; obalarla boyların bünyesinden süzülen Türk töresi, İslâm, Türk-İslâm tasavvufu, vatan, devlet, adalet gibi ortak ölçü ve değerlerle, kimseye zarar vermeden, yeni üretici ortamı ve sağlıklı toplum dengesini kurarak yapılacaktı.

Ahî Evran'ın Merakı İnsan Yetiştirmek: İnsanın terbiyesi nasıl yapılıyordu? Anadolu Selçuklularında, ana dilini öğrenme, törelenme, dinin yaşanışı evde dedeler-ninelerle başlar, ana-baba, sonra akraba, köy, mahalle içine genişler. Gezici masalcı nineler, destancılar, saz şairleri, oyuncular kültürü aktarmanın parçalarıdır. Nasreddin Hoca gibi hocalar, imamlar, bilgeler halkın arasındalar. Okuma-yazma, Kur'an camide başlar, Türkçe konuşulur. Resmî işler 200 yıl önce Gazneli Devleti zamanında Firdevsî tarafından kurulmuş karma-dil Erken Yeni Farsça ile yürütülür. Ordu dili Türkçe'dir. Kadılar aynı zamanda validirler, mahkeme işlerini Türkçe yaparlar. Medreseler seçerek öğrenci alan, akıl ve nakil ilimleriyle yükseköğretim yapan, din dili Arapça ile ilim yapan kurumlardır. Dergâhlar Türkçe tasavvuf eğitimi yapan, seçerek derviş alan, zorlu süreçler içeren kişisel gelişim çalışmalarına kılavuzluk eden, içe dönük ruhsal eğitim ortamlarıdır.

Yaygın halk eğitimi yapacak zaviyeler ise yeni açılmalıydı. Türkçe kullanan, çocuk ve gençlere dünya-maneviyat dengesinde güzel ahlâkı ve adabı benimsetme yanında, kadın-erkek her yaştan herkese açık, toplumda ihtiyaç duyulan her türlü hüneri öğreten Halk Eğitimi ve Hizmeti Kurumlarına ihtiyaç vardı. Bir mesleğe niyet edenlerin eğitimi ise düzene konulmayı bekliyordu. Gündüzleri işbaşında ustası yanında meslek eğitimi, akşamları zaviyelerde din, ahlâk ve kültür eğitimi birlikte yürütülerek çok-boyutlu insanın yetişmesine ihtiyaç vardı.

Hoca Kirmanî ile Ahî Evran, Selçuklu topraklarında ilerledikçe, büyük göç katarlarının kar-kış demeden Anadolu'ya aktıklarını gördüler. Keçe yurtlar yün, çoraplar, tozluklar, başlıklar, külâhlar yün, donlar, gönlükler, kuşaklar, yelekler yün, hırkalar, cübbeler, abalar, kepenekler yün, heybeler, boğçalar yün, kilimler, halılar, yorganlar, yataklar, yastıklar yün, karakoyunlar, akkoyunlar, karakeçiler, akkeçiler yün... Yollardakilerin çoğu Moğol istilâları yüzünden vatanları Horasan'ı ardlarında bırakmış, eldeki avuçtakini yollarda tüketmiş Türkmenlerdi. Tarih ve kültür birikimleri, sanat sahipleri, hayvanları ve kuşaklarındaki ekimlik tohum torbalarıyla gelmekte olan göçmenlerdi.

Haçlı Savaşları geçirmiş, yeni Haçlı Seferlerinin beklendiği Anadolu ve Irak-Suriye hattında, boylar arasında dostlukların ve iyi komşuluk ilişkilerinin kurulması, toprakların ve devletin savunulması için şarttı.

Göçmenlerin sevgiye, kendilerine yer bulmaya, kaynaşmaya, geçimlik üretmeye ve ticarete ihtiyaçları vardı. Hoca Kirmanî ile Ahî Evran; dinî-ahlâkî yolu, helâl kazanç yollarını gösteren bir “halk dostu muhteşem ikili” oldular. “Birlikten kuvvet doğar” atasözüyle Ahî Evran'ın, “ahîlik” ve “teşkilâtlanma” düşüncelerini halka anlattılar.

Hoca Kirmanî ile Ahî Evran doğru yolu aydınlatma göreviyle Anadolu'yu ve Azerbaycan'ı yıllarca adım adım gezdiler. Camilerde, otağlarda, kervansaraylarda, kırlarda halkı birlik bilinciyle yoğurdular. Yüce İslâm ahlâkı, kadim Türk töresi ve şanlı tarihiyle besleyerek vatan toprağının savunulmasının ve kardeşçe yaşamının yolunu açtılar.

ANADOLU'DA YENİ YERLEŞME DÜZENİ

Nüfus hareketlerinin düzene sokulması için Anadolu Selçuklu idaresi tedbirler alıyordu.

1200'lü ve 1300'lü yıllarda, Anadolu ve Azerbaycan “külliye merkezli Türk-İslâm şehirleri” ile donandı. Külliye; cami çevresinde medrese, şifahane, kütüphane, hamam, dükkân, aşevi, kimsesizlere ve fakirlere barınma gibi insanî hizmetleri hayırsever vakıflar eliyle sağlayan, herkesin erişimine açık tutan toplum hizmeti merkezleriydi.

1205 yılında Ahî Evran vardığında Kayseri hayırsever kadın vakıflarıyla şenlendiriliyordu. Geçen asırda yapılan Ulu Cami ve Külliyesi parlıyordu. Gevher Nesibe Hanım Tıp Okulu ve Gıyasiyye Şifahanesi 1206'da açılmak üzere hazırlanmıştı. Hunat Hatun Külliyesi'nin inşası yeni başlıyordu.

Ahî Evran, işte, bu ortama hem medrese, hem dergâh, hem de fütüvvet eğitimlerini tamamlamış olarak geliyordu. Anadolu'yu karış karış dolaşmış insanı ve ihtiyaçlarını tanımıştı. Obalarda boylarda birlik bilincinin sütunlarını kura kura geliyordu. Kafasında kuracağı ahîlik esaslarını ile bunları ekonomiye uygulama yolunu belirlemiş bir deri ustası âlim, yan iş olarak gönüllü tabiplik ve ilâç yapan bir otacı olarak ortaya çıktı.

Ahî Evran'ın Derici Ahî İşliği de, Ahî Zaviyesi de 1205'te açılacaktı. Zaviye Kayseri'nin dışında Asya yolu kavşağında, Ahî Evran Derici İşliği ise şehir içinde olacaktı.

Zaviye, “bakış açısı” demektir; Kur'an'ı hayata geçirmek için Fütüvvet ilkelerini, ülkenin özelliklerini ve ihtiyaçlarını göz önüne alan bakış açısı ile halka eğitim sunma amacı güder. Zaviyeleri, ileri ilim tahsili görmüş, zaviye kurma icazeti verilmiş kişiler açabilecekti. Bu hizmetlerin bütçeleri vakıflar himayesinde olacak, kadı tarafından denetlenecekti. Kayseri'deki Ahî Evran Zaviyesi, Anadolu'daki ilk zaviye örneklerinden. Orta-Asya şemalı bu zaviyeler büyük bir avlu çevresinde geniş odaları, avluya açılan ayvanları, mescidi, çevresinde açık alanı bulunan bir ya da iki katlı bağımsız binalardır. Üst kat yolcuların konaklama yeridir. Aydınlık, beyaz duvarlı, kilim ve halı döşeli olmalı, kandilleri, kapısında bekçisi ve bağımsız idaresi bulunmalıydı.

Zanaatkâr, âlim, ârif, sufî Ahî Evran, rızkını dericilikten kendi emeğiyle kazanan ve ihtiyacından artan bütün gelirini zaviyesinin vakfına bağışlayan bir zaviye kurdu.

“Dürüst Toplumun Eğitim-Üretim Zincirini Yenileyerek Kurmak!”

AHÎ EVRAN, 1205'te, 34 yaşında Kayseri'de karar kıldığı zaman hayâli, tasarıları, planı, projeleri netleşmiş, ülkesi için kendi kendine verdiği öz-görev kesinleşmişti:

AHÎ EVRAN'ın ÖZ-GÖREVİ

Ahî Edebi

(Dünya-Evren Dengesinde İslam'ı Yaşama)

- Doğruluk
- Ölçülülük, denge, ortak akıl
- İrfan: anlama yetisi ve sezgisi
- Kardeşlik
- Güzel konuşma ve davranış
- Merhamet, Fedakârlık
- Akıllık, veriş ahlâkı
- Korkusuzluk
- Öz-Güven, söylentiye aldırma

Yıldız Eğitimli İnsan

(Kadın-Erkek Herkese 5- Boyutlu Eğitim)

- 1) Terbiye, töre, görgü, edep, yüksek ahlâk
- 2) Meslekli akılcı üretici, emin tüccar kişi
- 3) Vatan savunmasına hazırlanmış alp kişi
- 4) Hayra hizmet gönüllüsü kişi
- 5) Çalışkan ailenin toplumda örgütlü üyesi

Ahî Evran Kayseri'de hem zaviyesini, hem de işliğini fütüvvet kuralları ve Türk akıllık geleneğinden süzdüğü bu “ahîlik edebi ilkeleri” ile kurdu.

AHİLİK

Ahîlik; büyük sayılarla artan nüfusu ile toplumun karmaşaya düşmeden yükselmeye devam etmesi için bir ilkeli ve kararlı insanlar topluluğu yetiştirerek en yüksek ahlâk ülküsüyle nizam verme girişimidir. Ahî Evran, Türk töresi ile İslâm kurallarını birleştirerek kurmuştur.

Ahîlik; birkaç zenginın adayacağı vakıfların yetmesini beklemek yerine, her bireyin hayır için karşılıksız veriş ahlâkıyla yetişmesi, bunun için üretim becerisi kazanıp hakkıyla kazanç elde etmesi düzenini kurup yerleştiren kurumdur. Ahî, değişen şartlar içinde her zaman kendini geçindirebilecek bir mesleğin sahibi olan ve daima yapacak bir hayır arayan kişidir.

Ahîlik; bağımsız olarak karşılıksız hizmete and içmiş herkese açıktır:

Karşılıksız Hizmet Gücü Olup Ahîliğe And İçen Kişi	Meslekli Yetiştirilip Kazancıyla Karşılıksız Ahîlik Hizmetine And İçen Kişi
<ul style="list-style-type: none">Başta, ahîlerin çoğu yüksek ahlâklı olduğu kabul gören kişiler arasından kendini ve imkânını adayıp Ahî Andı içenlerden oluştu	<ul style="list-style-type: none">Başta, meslek basamakları düzeni kuruldu. Uyan kişiler ihtiyacı olan kadar edep ve meslek eğitiminden sonra sınavla kuşak kuşandılar. Sonra Ahî Andı içtiler
	<ul style="list-style-type: none">İlk gençlerin meslek eğitimi: Yiğit, Yamak, Çırak, Kalfa, Usta basamaklarında edep ve mesleğin gerektirdiği kadar süreler eğitimden sonra sınavla kuşak kuşanma ve Ahî Andı içme
<ul style="list-style-type: none">Bir mesleğin kazandırdığı güvence anlaşılınca, işi ya da geliri ne olursa olsun, bir beceri veya meslek öğrenildi	<ul style="list-style-type: none">Ustaların bağımsızlıkları, kazançları, bağışları ve hayır hizmetleri görüldükçe erkek-kadın meslekli hayata talep arttı
<ul style="list-style-type: none">Din ve eğitim hizmetleri ücret almadan yapılırken, devlet hizmetinden de maaş kabul edilmemeye başlandı. Sultanlar bile, kendi rızıklarını kendi emekleri ile elde etme yoluna girdiler	

1200'lü yıllarda zaviye, ahîliğin eğitim merkezidir. İlkın toplumun 124 görgü kuralı alındı. Ahî Evran, Zaviyesi'nde okutulacak kitapları kendi yazdı: "**İlm-i Hâl**" (İslâm ahlâkına uygun davranış bilgileri) ve "**Teknik Eğitim**" kitapları bütün zaviyelere yayıldı. "Büyük Cihat" kişinin iç ve dış âlemini arıtıp benliğini/nefsini terbiye etmesidir. "Küçük Cihat" hayat mücadelesi ve savaşlardır. Ahî Evran'ın "**Ahî Fütüvvetnamesi**" ahîliğin anayasasıdır. Zamanla oluşan 740 ilke ve kural, eğitimle mesleklerde, ahîlik basamaklarda ve ahî teşkilâtlarında uygulandı.

KAYSERİ'DE AHİ EVRAN ZAVİYESİ

Zaviye; ahîliği hayata geçirmek ve Devleti çok yönlü desteklemek amacıyla:

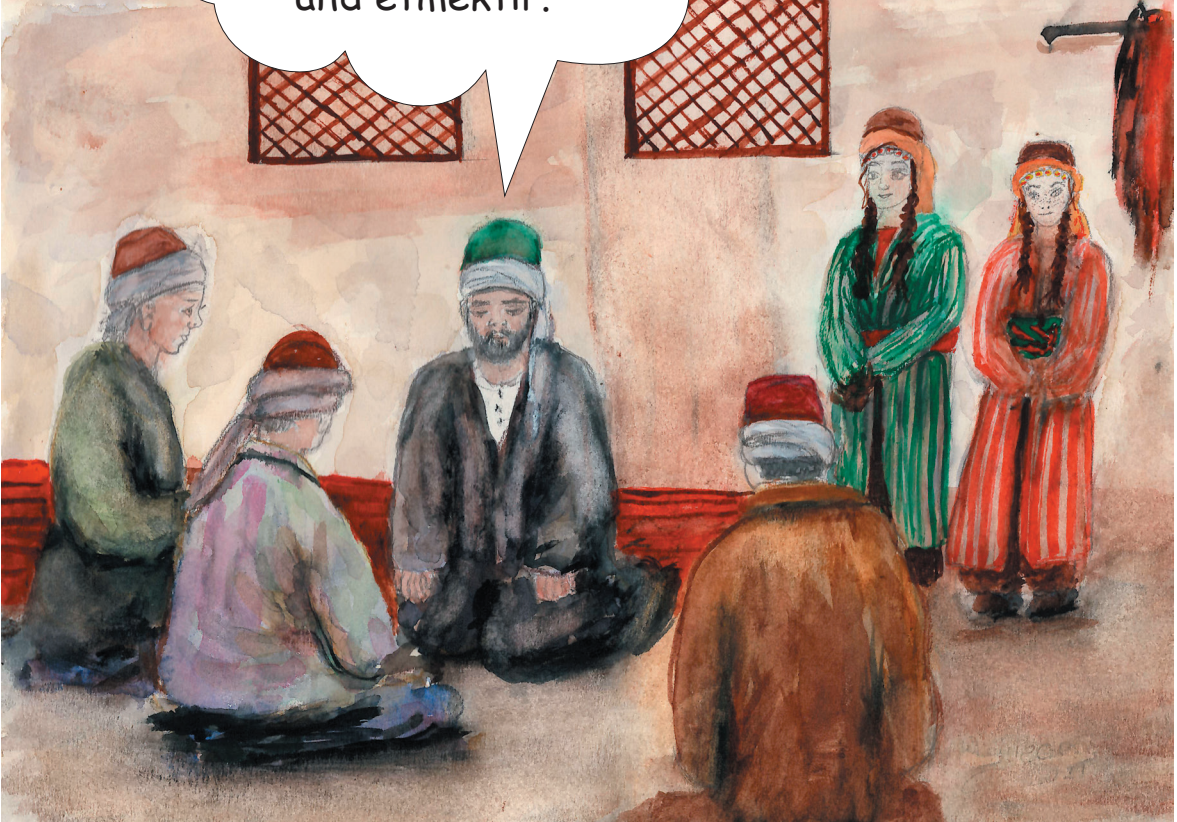
- Ahîlik terbiyesi ile donanmış kişilerle hizmet toplumunu kurma,
- Yediden yetmişe herkese 5-boyutlu eğitim,
- Göçmenlere ve tüccarlara danışmanlık, öz-görevleriyle kuruldu.

Ahdimiz; hayra ve barışa hizmet ederek bu toprakları yüksek insaniyetle vatan kılmaktır.

Sırrımız; yüreğimizdeki korkusuz gücün kalû belâ'da doğru yoldan şaşmama sözümüzle aynı anda var olduğudur. Aslı bizde gizli, tezahürü buradadır.

Ahîlik, Allah yolunda bir işe and içmek, ahd etmektir.

Hiç bilenle bilmeyen bir olur mu?

Ahî Evran Zaviyedeki başlıca beş tür hizmet için Zaviye Eminleri yetiştirildi:

Birinci iş: “**Yıldız Eğitilmiş İnsan**” yetiştirmektir. Eğitim Müfredatı-kadın-erkek her gelene; “Ahlâk Terbiyesi,” “Ev/Yurt İdaresi” için yararlı bilgi ve beceriler, “Meslek Eğitimine Hazırlık,” “Toplum Hizmetine Hazırlık” ve “Devlet Yönetimi” için yararlı bilgi ve beceriler olmak üzere beş hedefli oluşturuldu. Uygulaması: 1) Hem oğlan, hem de kız çocukların günü çalışkanlıkla eve ve dükkâna yararlı işlerle geçirmeye alışmaları, işbirliği ile iş görmeyi öğrenme faaliyetlerinin aralıksız sürmesidir. 2) Kalp ve akıl eğitimi herkesin ahlâk, tasavvuf adabı, görgü, ahîlik ilkelerini anlaması için daima sürer. Gençlere; 3) Meslek eğitimi için ön-hazırlığı ve 4) Askerlik talimi zaviyede başlar (dayanıklılık, sünnet, savunma, tutunma, dövüş). Zaviyeler daima asker sevk-idare etmenin kolaylaştırıcı kurumu görevini görmüşlerdir. Eğitimin neticeleri, 5) Bir işin hayrını akılla değerlendirdikten sonra genç-yaşlı herkesin, “karşılıksız gönüllü hizmet” tutumuyla ölçülür: yüksek ahlâkın göstergesi ve ahîlik yolunun başlangıcı bu tutumun gelişmesidir!

Zaviye, sabah namazından itibaren gün boyu her yaştan kişiye yaygın eğitim amacıyla kullanılır. Temel iş eğitimi iş-dışında tamamlama eğitimleri, görgü kuralları, hesap (aritmetik), tarih, destanlar, örnek kişilerin katkıları, hünelerinin tanıtılması, beceri eğitimi, hıfzıssıhha (sağlığın korunması), çalgı çalmayı öğrenme, güzel yazama, beden eğitimi, askerî bilgi ve beceriler, at binme, kılıç talimi gibi eğitimler yapılır.

İkinci iş; Ahî Evran’ın ülkeyi karış karış tanımasından yararlanmak isteyenlerin “**danışma**” taleplerine cevap verme. Kıtalararası coğrafyalardan gelenler ticaret görüşmeleri ve alış-veriş yerlerini bulmak için bu Merkeze başvuruyorlardı. Aynı zamanda, Asya’dan haber alma, haber gönderme noktası olarak çalışılıyordu. İmalât için köylerden, göçebelerden malzeme tedariki bağlantılarının kurulması, obalara üretim işleri verilmesi, yolu uzun olanlara üç gün bedava konaklama hizmetleri de sağlanıyordu.

Üçüncü iş, devletin yeni “**göçmenlere yer tahsisine yardımcılık.**” Zaviyeye başvuran göçmen kabilelerinin geçimlerini sağlama kültürleri öğreniliyor, Anadolu’da nerelerde verimli olabilecekleri kadılığa bildiriliyor. Devlet, farklı boylardan gelen obalardan yan yana köyler ve yayla kullanıcıları belirleyerek boyları yurt çapında seriyordu. Obaların kendilerine gösterilen yere sürüleriyle birlikte yönlendirilmesine “sürgün gönderilmek” deniyor. Böylece Anadolu’da kaynaşmış bir toplumun temelleri atıldı.

Dördüncü iş, işsizlere, hasta, yoksul göçmen ve yolculara fizikî ve manevî “**sağaltım**” hizmetleri. Zayıf düşmüş kimselere kılavuzluk, irşad, telkin, birlikte ibadetle hayat gücünü canlandırma yardımı yapıyordu.

YILDIZ EĞİTİMLİ İNSAN

Ahî Evran'ın öncelikli işi; küçük yaşta çalışkanlığı benimsetmek, hayata atılanlarda çalışma, üretim ve ticaret ahîliğini yerleştirmektir.

1 Ahî Terbiyesi

Terbiyede İlkler

7-14 Yaşları Arası Her Gencin Edinmesi Gerekli 124 Görgü Kuralı

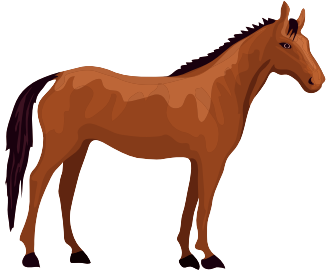
- *Yemek yemekten...*
- *Hasta ziyaretine ve*

ve

7-14 Yaşları Arasında Gençlerin Başladığı Ahîlik Terbiyesi

- *Doğruluk*
- *Ölçülülük-Bilgelik-Ortak Akıl*
- *İrfan: anlama yetisi ve sezgisi*
- *Kardeşlik*
- *Güzel konuşma ve güzel davranış*
- *Merhamet;*
- *Fedakârlık*
- *Akılık: Karşılıksız Veriş Ahlâk*
- *Korkusuzluk*
- *Öz-Güven: Söylentiye aldirmama.*

4 Savunma Eğitimleri

2 Beceri Eğitimleri

3 Çalışkanlık, Topluma ve Çevreye Karşılıksız Hizmet Alışkanlığı

Beşinci iş ise, akşamüstü irfan için “**topluş zamanı.**” Her türlü emir, fetva, haber, yeni üretim teknikleri Zaviye’ye gelir, halka duyurulur. Zaviyeler, akşamları edebiyat, tarih, musikî ocakları olurlar. Erkeklerle, kadınlara, gençlere, çocuklara ayrılmış oturma köşeleri kurulur. Yemekli toplantılar, dualar yapılır. Bu toplantılarda hizmeti erkekler yapar.

Belli akşamlarda zaviye “**ahîlerin eğitimi**” için toplantı yeridir. Kuşak kuşatılmış ahîliğe hazırlanan çıraqlardan en tecrübeli ahî ustalara, âlimlere, ahî resmî görevlilere kadar karşılıksız ahîlik hizmetine giren herkes zaviyenin büyük odasında toplanır. Herkes camideki gibi eşit ve kardeş konumdadır. Sadece “sus küçüğün, söz büyüğün” kuralı geçer. Ustası belli olmayan çirak akşam eğitimine alınmaz. Kur’an-ı Kerim’e bağ kurarak başlayan tasavvuf (içe dönüş) ile fütüvvet (kendi kalbini açma, kalbin fethi) çalışmasıdır. Eli açıklığa, sevgi ve hizmet toplumuna götürür. Veriş ahlâkı perçinlenir. Amaç **Ahî Fütüvvetnamesi**’ni, 740 kuraldan seçilenleri çalışılmak, birbirlerinin ilminden yararlanmaktır. Her ahî eriştiği aşamaya göre kuralları hayatına geçirmeyi tasarlama ilhamını bu ortamda bulabilir.

Bilginin zekâtı “**faydalı bilgiyi paylaşmak**”tır. Anadolu Selçukluları bilimsel ortamı ve paylaşım ruhu gelişkindi. Hem Türkler ilimlerde ve bilimlerde yükselmeye ve hayata uygulamaya meraklı, hem de Asya’dan akıp gelmekte olan bilgiler, âlimler ve kitaplara fazlaydı. Bu ortam Ahîliğin kuruluşunu kolaylaştırıyordu. Bütün ahîleri yüksek ilimlerden ve iyi sonuç alınan yeniliklerden haberdar tutma faaliyeti Zaviye’de idi. Ahî Evran sohbeti idare eder, çoğu zaman başta hocası Kirmâni olmak üzere yanında kıymetli üstadlar getirir. Musikî vazgeçilmezdir. Bilgeler, ârifler, âlimler ve ustaların çağın yeni buluşlarını ve çözümlerini anlattıkları sorulu-cevaplı sohbetler yapılır. Sonra, çevrenin ve devletin ihtiyaçları dile getirilir, gönüllüler “**hizmetlere talip**” olur, paylaşılır. Duası yapıp kapatılır.

Zaviyelerin, Alpler teşkilâtıyla işbirliği yaparak köylerde ve uçlarda yerleri vardır. Dayanışma, yardımlaşma yanında konuk ağırlama amaçlı “**yanan odası**” (köy odası) bulunur. Zaviyeler malzeme ve iş bağlantıları ile konuklar için bu odaları kullanır. Odaların; köy toplantılarını, dinî ve millî kitapların okunmasını, eğitimlerini düzenleyen birer “yanan-başı,” birer de yardımcısı “oda-başı” bulunur. Çok eski çağlardan beri yarı-askerî gönüllü bir emniyet ve asayiş kuruluşu olan Alpler, çevrede düzeni ve güvenliği sağlama, bozguncu yaşatmama görevi görür. Köy içindeki delikanlılık da böyledir. Uygunsuz işler ise kadılığa bildirilir.

KAYSERİ'DE DÜKKÂN AÇMA: DERİCİ İŞLİĞİ

Ahî Evran 1205'te derici işliğini ve dükkânını açtı. Sabah namazından gecelere kadar hem işlikte, hem zaviyede hiç durmadan çalışmaya koyuldu. Porsuk, tavşan, yılan derileri de işlemeye ve yedi renkte çıkarmaya başladı. "Sizler Kayseri'ye gelince, Hocan Kirmanî evlendi. Sen niye durup dinlenmek bilmezsin a Evren?" diye soranlara, "Hocam Ahmet Yesevî'den öğüt böyledir: Emeginle helâl lokma yiyeceksin, senin gelirinle Zaviye'nin vakfı da yürüyecek ki, hayırlar sürsün..." "Dericilikte

ısrar niye? Niye iki zor iş birden?" diye şaşanlara cevabı ise, "Dericilik sanatların en kutsalı. Sabrım ve tahammülüm deneniyor. Zoru başarmamız gerek. Temel ihtiyaçlarımızı karşılamak için daima daha çok, daha hızlı üretmemiz lâzım!"

Ahî Evran'ın ülküsü var: Ülkesini kalkındırmak, insana geçim ve refah sağlamak. Bu amaca yönelik hedefi: "iyi malın üretimini arttırmak." Bunun kilidi işgücünün eğitimi. Mühürü çalışanların yapıcı güçbirliği. Ahî Evran, işliğinde bunların hepsine başladı. Lâkin, üretimi daha hızlı arttırmak gerek! Onun için:

Ahî Evran'ın bir fikri ve tasarısı var: Zanaatlardan dallar filizlendirmek. **Zanaat:** bir ürünün tamamının aynı usta tarafından aynı işlikte yapılması. **Uran/Sanayi:** bir ürünün yapılmasının gerektirdiği işlemleri parçalarına ayırıp işbölümü yapılması... Denemeler, araştırmalar yapıyor. Bir parçayı yapmakta ustalaşanların serî üretim yapması... Sonunda parçaları birleştirivermek.

AHÎLİK YOLUM

Yiğit olmak için geldim meydana
Niyet ettim hizmet için vatana
Hamım yetişirim gün yana yana
Olsun benim yolum ahîlik yolu

Yamaklıklar yapıp yolum aradım
Ustalar gözledi neler yaptığım
Yeteneğim üzre çırak adandım
Gayri benim yolum ahîlik yolu

Kalfama ustama çıraklık ettim
Görüp uygulayıp çabalar kattım
Elimi aklımı işe yatırdım
Şimdi benim yolum ahîlik yolu

Kalfalık düşünce kaderimize
Gafleti sokmadık ederimize
Sırlar bildik hepsi birer mucize
Şimdi benim yolum ahîlik yolu

Ahlâk okuluna öğrenci oldum
Adapla edeple öz kendim buldum
Hak terazisini bir tartar oldum
İmdi benim yolum ahîlik yolu

Ustalık işidir hünerli olmak
Kavrulan helvaca kıvamı bulmak
Zormuş idrak edip gerçeğe varmak
Artık benim yolum ahîlik yolu

Usta olup kazanç elde edende
Ahî andım insanlığa yetende
Rızkımı arttırıp hem pay edende
Kişiyi toplumu bir gözetende
Şükür oldu yolum ahîlik yolu

İŞBAŞINDA MESLEK EĞİTİMİ DÜZENİ

Öğretme ve öğrenme kuşaktan kuşağa sevgiyle akar...

Anadolu'nun hızlı kalkınması meslekli gençliğin yetişmesiyle oldu.

Usta-çırak eğitimi en eski tarihlerden beri var.

Bir mesleği usta yanında öğrenmenin basamaklandırılması Ahî Evran'dan.

- Yiğit - İşe yaramak için hazır ola geçmiş gözüpek genç
- Yamak - Akmak için yeteneğine uygun yer arayan genç
- Çırak - Vakti gelip sıraya giren, ateşi akışa geçirilen genç
- Kalfa - Meslekte kalıcı kişi
- Usta - Doğru ile yanlışı ayırd etmekte yükselmiş kişi

Ustasına danışarak, her mesleğin basamaklarının kendi özelliğine göre sürelendirilmesi, bütün ülkede geçerli kılınması Ahî Evran'dan.

Çıraklık ve kalfalık süresinin dolması için ustasının “oldu” demesi şartı, çarşı ortasında diğer ustaların yaptığı sınav, kuşak kuşama Ahî Evran'dan.

Türklerde insan eğitimi bir bütündür: Edep ve Ahlâk Eğitimi, Genel Eğitim ve yeteneğe uygun Meslek Eğitimi herkesin eğitiminden ihtiyacı oranında verilir. Türklerin diğer özelliği, çocuğun gününü hayat içinde çevresinin uğraşlarına katılarak yaparak yaşayarak geçirmesidir.

Ahî adayı gencin töre, edep ve ahlâk terbiyesi evde, camide, zaviyede ve işyerinde; genel eğitimi akşamları zaviyede, meslek eğitimi gündüzleri işbaşında ustası yanındadır. Öğrenme ortamında farklı yaşlardan çırak, kalfa, ustalar bulunur. Akşam ahî toplantılarında 10 yaşında ahî adayı çıraktan 70 yaşında ahîlere kadar herkesle beraberdir.

Yiğit işe koşma hevesi, işi bitirip ortaya getirme çabası ile kendini ortaya koyar.

Yamak olursa, uygun birkaç işlikte denenir. Talibin çıraklığa kabûlü uzun incelemelerle mümkündür. Tecrübeli ustaların gözlemleriyle yeteneğine en uygun mesleğe yönlendirilir. Genç için en önemli karar bu noktadadır. Genç istek ve hevesini tartmalıdır, çünkü ahîlikte “tek meslek, tek iş” ilkesi geçer. Ondan sonra kendisinden sürekli meslekte ustalaşma, kişilikte olgunlaşma beklenektir. Niyet edince çırak kuşağı bağlanır.

Çırak, girdiği meslekte adet, edep, alet kullanmayı ve zanaatının ürünlerinin temel parçalarını yapmayı öğrenen kişidir. Gündüz işlikte sanat öğrenir, akşam zaviyede ders görür. Yıllar geçip de ustası “tamam oldu” deyince çarşı ortasında uygulamalı sınava girer, diğer ustalar beğenirse ikinci kuşağı kuşanır, kalfa olur.

Kalfa, sanatın inceliklerinin yanısıra edebî dervişliğini, ahlâkın mantığını, idarenin fütüvvet kurallarını öğrenen kişidir. Sona ulaşıncaya mesleğin sırları açılır. Geleceği parlaktır: kolunda altın bileziği olmuştur. İşsizlik nedir bilmez. Ustası “tamam oldum” deyince hazırladığı dört başı mamur bir ürünle çarşı ortasında uygulamalı sınava girer. Beğenilince üçüncü kuşağı kuşanır, ustadır artık.

Usta her mesleğin en saygın kişisidir. Dükkân açıp kendi işini kurabilir, isterse ortaklık yapar. Usta çıraklarının ve kalfalarının ahî kardeşidir. Ustanın kıdemi yeni gelenleri yetiştirmek için bir araçtır. Eğer kazancından hayır işlerine ayıracaksa and içer, ahî olur, ahîlik kuşağı kuşanır.

ÇARŞI ORTASINDA SINAV ve KUŞAK KUŞAMA TÖRENİ

Ahî Evran, genç meslektaşın bir basamak daha yükselmeyi hak ettiğinin topluma kanıtlanmasını “çarşı sınavı” ve “kuşak kuşama” kuralına bağladı. Çıraklıktan kalfalığa ve kalfalıktan ustalığa yükselirken topluluk önünde iki kere sınavdan geçilir. Kalfa adayı veya usta adayı kendi ustasıyla birlikte meydana gelir. Eşi, anası ve halk da oradadır.

Aday, mesleğin pîri (en büyük öğretmeni) ve o yörede mesleği icra eden bütün ustaların önünde işini nasıl yaptığını göstererek sınavır. Töreni yapılıır. Örneğin, sınavı geçen kalfa adayının töreni şöyledir:

- Aday Pîrin önünde sol diz yerde diz çöker. Pîr duasını yapar.
- Aday, mesleğin kalfalık kurallarına uyacağına yemin eder, and içer.
- Pîr, adayın beline iki kere dolayarak kuşağını kuşatır, arkada düğüm atar. Çırak artık kalfadır. Bel bağlamak hem mesleğe güven, hem de meslekten güvencedir. Kuşak kişisel gelişimde kapı kapar, kapı açar. Taze kalfa pîrin, ustasının ve orada bulunan ustaların ellerini öper.
- Pîr nasihat eder, öğüt verir.

Aday erkek ise “eline, beline, diline sahip ol!” diye uyarılır.

Aday kadın ise “işine, aşına, eşine sahip ol!” diye uyarılır.

- Topluca hayırlı çalışma ve hizmet için niyaz duası yapılıır.
- Yeni kalfanın eline, ustalığa yükselebilmek için pekiştirmesi beklenen edep ve ahlâk kuralları listesi verilir.
- Kalfa tuz-ekmek yer ve tuz-ekmeğinden topluluğa tutarak paylaşır.

Kuşak, hep belinde taşınan meslek ehliyet belgesidir. Kişiyeye her an bulunduğu meslek basamağının ödev ve görevleri ile yetkisinin sınırlarını hatırlatır. Hem de, kuşak topluma o gencin mesleğinin hangi aşamasında bulunduğunu ve yetkisini bildirir.

AHÎ EVRAN “UZUN ÇARŞI” PROJESİNİ YAPIYOR

Ahîlik ilkeleri, işbirliği ve dayanışmaya dayanan, piyasa rekabetini yararsız gören bir toplum düzeni anlayışını yansıtır. Çalışma, ailenin geçindirilmesi ve topluma hizmet amacını taşır, kâr etme ve sermaye birikimi amaçlı değildir. Bu yapı, uran (sanayi) geliştirme bakımından Anadolu Türkleri önünde geniş ufuklar açmıştır. Ahî Evran daima işbaşında bulunduğu için gereken çözümü anında görüşür ve uygular. Ahî Evran’ın “Uzun Çarşı” düzenlemesi anahtar önemdedir.

Uzun Çarşı; bir işkolunun, bir zanaatın, bir sanayinin bütün dükkânlarının aynı çarşıda kümelenmesidir. “Kümelenme” başlıca dört fayda sağladı:

- 1. Toplu Tedarik ve Satışlar:** Malzeme ve araç-gereç tedariki için toplu düzenleme yapma imkânının ortaya çıkışı, bir işliğe düşen maliyet payını düşürdü. İsteyenlerin, mallarını birlikte satışa çıkarmaları hem büyük pazarlara açılmayı kolaylaştırdı, hem de maliyet azaldı. Toptancılık ortaya çıktı. İsraftan kaçan, kaliteli mal üretme kuralları ve yeni teknikleri arayan, makûl fiyatla satabilen “güvenilir ekonomik düzen” ortaya çıkmaya başladı.
- 2. İlk Meslek Birlikleri:** Uzun Çarşılarında birer Ahî Meslek Birliği oluşturma ihtiyacı doğdu. Çarşıdaki dükkân ve işlik kümelenmesinin ortak işleri o kadar artmıştı ki, buna düzen ve idare getirmek gerekiyordu. Özellikle, toptan satışlarda kalite birliğinin sağlanması zorunluluğu bunu gerektiriyordu. İlk Ahî Meslek Birliği, tabii ki, Ahî Evran tarafından Kayseri’de Debbağlar Çarşısı’nda kuruldu.
- 3. İşbölümü Ortaya Çıktı:** Tedarik ve teslimatlar düzenli, fiyatlar makûl devam edince, siparişler arttı. Ürünün parçalarını daha iyi ve hızlı üreten kalfalarla işlikler arasında işbölümü ortaya çıktı. Bazı işlikler belli işlerde uzmanlaştılar. Parça üretimi ve son mamûlü birleştirme işlemleri hızlandı. Bir alet veya teknik geliştirildiğinde Birliğin gereken teknik eğitimi bütün işyerlerinde birden vermesi vakit kayıplarını önledi ve hep birlikte atılım yapılabilirdi.
- 4. İşkolları İşdallarına Ayrılmaya Başladı:** Bir Uzun Çarşı içindeki işbölümünde aynı işte uzmanlaşan işlikler yeterli sayıya ulaştıkça kendi ayrı Uzun Çarşılarını kurdular. Uzmanlaşma ile bir Üretim Devrimi ortaya çıktı. İlk Düzenli Sanayi Çarşıları böylece Anadolu’da ortaya çıktı. Ahî Evran’ın tasavvuru olan zanaatlardan filizlenen yeni üstün zanaat işdalları gerçekleşti ve böylece sanayiye geçişin ilk adımı atıldı.

AHÎ UZUN ÇARŞILARINDA ÇALIŞMA İLİŞKİLERİ

Bir zanaatın kümelenmesi, işbölümü, uzun çarşı içinde imalât zincirinin kurulması:

- Aynı işkolu uzun çarşılarında demokratik Ahî Meslek Birliği kuruluyor, liyakata dayalı seçimler ve yönetime demokratik seçimler var Her mesleğin Ahî Babası (şeyhi) o ildeki ustaların en liyâkatlisi ve yaşlısı
- Her Ahî Meslek Birliğinin kendi sancağı var, kendi arması var
- Çarşıdan, can ve mal beraberliğini temsil eden dayanışma anlaşılır
- Her mesleğin bağlanılan ilk kurucu pîri ve şimdiki pîri (ahî babası) var
- İlişkiler kendi ustana bağlılık ve ustanın sevgi, himaye, merhameti ile
- Yamaktan ahî babaya değin konum farkı yok, tecrübede kıdem önemli
- Kıdem, yenileri yetiştirmek için araç, ve bu görevi yükler
- Saygı; ahlâk, manevî gelişim, edep makamının üstünlüğüne, verilen emeğe, ustalık liyakatine, ahîlik hizmetindedir, işyerindeki makama değil
- Yeteneğine uygun tek meslek, tek iş ilkesi var, ustalaşma önemli
- Meslekler arasında tabakalaşma yok; ilk kadim Türk mesleği demircilik ile kadim ata mesleği dericiliğe itibar gösterme var
- Uzun Çarşının Birlik Yönetim Kuruluna ait iki odası bulunuyor
- Birlik Yönetiminin başlıca görevleri:
 - Uzun Çarşı: üretici dayanışması ile tüketici hakları dengesini kurma
 - Ahîlik kurallarını uygulama, uygulatma
 - Yönetenlerle yönetilenler arasında üstlü-astlık yok; herkes eşit
 - Yöneticiler gönüllü çalışır; onların da çarşıda işyeri var, oradaki çalışmalarından kazanırlar
 - Malzeme, alet-edevatın toplu satın alınması, dağıtımı, toplu satış, toplu nakliyat işlerini düzenlerler
 - Tedarik zincirleri kurarlar, ve evlere-köylere-göçerlere malzeme ve iş siparişi kent-köy-göçebe ekonomilerinin birbirine bağlanması
 - İmâl edilen mal standartlarının konulması ve kalite denetimi
 - Çıracak kabûlü uzun incelemeye dayanır ve yetiştirmenin denetimi
 - “Müşteri velîmimetimizdir” (tüketicinin korunması) kuralları
 - İşkolu Yardımlaşma Sandığı
 - Kurallara uymayanları meslekten ve ahîlikten çıkarma yetkisi var
- Usta: iş ahlâkı eğitimi, işbaşında meslek eğitimi, toplumsallaştırma.
- Çıracak ve kalfalar gündüz işyerine, akşam Zaviyeye.
- Çıracak ve kalfa meslek adayı ve ahî adaydırlar; meslekte ilerletme ve yükseltme süreçleri ustası “edep, ahlâk ve hüner oldu” deyince başlar.
- Adaylar Ahî Baba huzurunda, çarşı meydanında, aday kalfalara, aday ustalara uygulanmalı sınav, kuşak kuşama, görev yemini düzeni var.

AHÎLİK GELENEKLEŞİYOR

Ahdler tutuldukça ahîlik bir niyet olmanın ötesine geçti. Karşılıksız hizmette gücü olup ahîliğe and içen kimseler ile mesleki insan yetiştirip kazancıyla karşılıksız ahîlik hizmetine and içenlerin toplumda aldıkları sonuçlar sevindirici oldu. Ahî Evran'a katılanların sayıları arttı. Ahîlik bir meslek birliği ve meslek ahlâkı töresi sahibi olmak ülküsü oldu. Üretme, dayanışma, yardımlaşma yayıldı. Nihayet, ahîlik bir dünya görüşü, bir hayat tarzı olmaya yoluna girdi.

Dünyada ekonomilerin kölelik ve köleleştirme üzerine oturduğu bir devirde, Anadolu'da Türk Ahîliğinin özellikleri:

- Ahîlik, bir üstün ahlâk toplumu tasavvurudur. **Amaç:** “âleme nizam vermek.” Bunun için “Üstün İnsan”ı yetiştirmek: âlemlerle uyumlu nizamı kurup bilinçle devam ettirecek insan.
- İdeal dinî, tasavvufî âlem tasavvuru ile bilgelige, akılcı din felsefesi ile bilime açık gerçekçi Türk töresinin ve hayat tarzının bileşimidir.
- **Hedef:** İnsanın dünyada ve ahirette huzurlu olması.
- **İlke:** Ticaret'in âlemin nizamından ve ahlâkından kopmaması.
- 124 görgü kuralı, ahîlik basamaklarında 740 edep ve hizmet kuralı.
- **Yöntem: Bütünlüklü eğitim:** 1) ahlâk, din, tasavvuf, edep, 2) meslek eğitimi, 3) genel kültür ve fen öğretimi.
- Ahlâkını sermaye, işini kutsal, çalışmayı ibadet, yardımı insanlık bilen İNSAN.
- **Strateji:** Üstün ahlâklı sanatkârların iş ortamını yaratmak, üstün ahlâklı sanatkârlardan meslek eğitiminde yararlanmak.
- **Ahîliği koruma:** siyaseti etkileme, siyasetten etkilenmekten kaçınma, devlete gönüllü hizmetler
- **Eğitimin bütünlüğü:** her kişiye din ve ahlâk eğitimi, genel eğitimi, meslek eğitimi. Akıl yoluyla, ilmiyle, sanatıyla iş görüp, faydalı olma.
- Zaviyelerde haberin, bilginin, tekniklerin, eğitimin herkesle paylaşımı.
- Toplumda zanaatkâr oranını yüksek tutmak.
- Var olmak için “yapıcı güçbirliği” 1) kalite, süreklilik, 2) fiyat düzeni narh, 3) dürüst ticaret: para amaç değil, araçtır.
- Rekabet yerine işbirliği, kümelenme; sermaye birikimi yerine yardımlaşma, paylaşma, yaşatmak için hizmet, karşılıksız veriş ahlâkı, “kârda değil hayırda yarış!”
- **Dengeli hayat:** “hiç ölmeyecekmiş gibi dünya için, yarın ölecekmiş gibi ahiret için çalış!”
- Halka hizmet Hakk'a hizmettir. Kalbi Allah'a, kapısı çevresinden başlayıp halka halka 72 milletin ihtiyaç içinde olan insanlarına açık ahî.

ANADOLU BACILARI

Fatma Bacı

Türkmen kadınları köy sanatları, göçer sanatları, ev sanatlarında binlerce hünere sahiptirler. Ürünlerini satmak için “avrat pazarları” kurup kendi gelirlerini de elde ederler. Kayseri’de bir kısım kadın koyunyünü kırpıklarını değerlendirmek üzere dükkânlarını şehir içinde açtılar, iş hayatına girdiler. Çok sayıda ve çeşitte keçe külâh üretmek için Külâhdüzlar Çarşısı’nda kümeleniler. Başlarında olan genç Fatma Bacı’ydı. Onu bu girişime babasının yol arkadaşı Ahî Evran teşvik etmişti. Hoca Kirmanî Kayseri’ye geldikten sonra evlenip iki kızı olmuştu. Fatma ikinci kızıydı. Ahî Evran ondan 40 yaş büyüktü. Hocasının emaneti Fatma Bacıyı daima himaye ederdi. Fatma Bacı iyi eğitimliydi; gözüpek delikanlı kızıydı. “Bacı Kalfa”, “Usta Ana” dönemleri yaşanıyor. Çarşı başarılı oldu; yüzyıllarca kullanılacak keçe başlık modelleri ülkeyi sardı. Ticaret büyüdü. Usta Ana önyak oldu, Külâhçılar Ahî Birliği kuruldu. Za-

viyelerin, birliklerin, orduların başında kadın bulunmasının şaşırtıcı olmadığı devirdi.

Öte yanda, Fatma Bacı kendini başka bir gayeye daha adadı. Kadim Türk tarihinden gelen kadın Alpler’in benzeri “Anadolu Bacıları Teşkilâtı”nı Fatma Bacı kurdu. Onlara Kayseri ve çevre illerde kızlara-kadınlara, millî ve dinî bünyeyi sağlamlaştırmak için Zaviye’nin ve Çarşı Birliği’nin hizmetlerini götürmekle işe koyuldular. Her yerde yıldız-eğitimi kızlara yoğunlaşıldı. Evlere, obalara ücretiyle işler dağıtıldı, işler toplandı, bir yandan da bu işler için örücülük, dokumacılık, kilimcilik, keçecilik, aşıcılık, tarım ve hayvancılık meslek eğitimleri ve köy odalarında çocuk-terbiyesi, ev idaresi eğitimleri yürüdü. Kız ve kadın çırak, kalfa ve usta adaylarına and içtiğinde, “işine, aşına, eşine sahip ol” diye öğütleyip kuşak kuşandırıldı. At binme, okçuluk, kılıç kullanma talimleri yapıldı, sürekli birlikte ava çıkıldı, bakıcı-bacılık ve otacılık öğretildi...

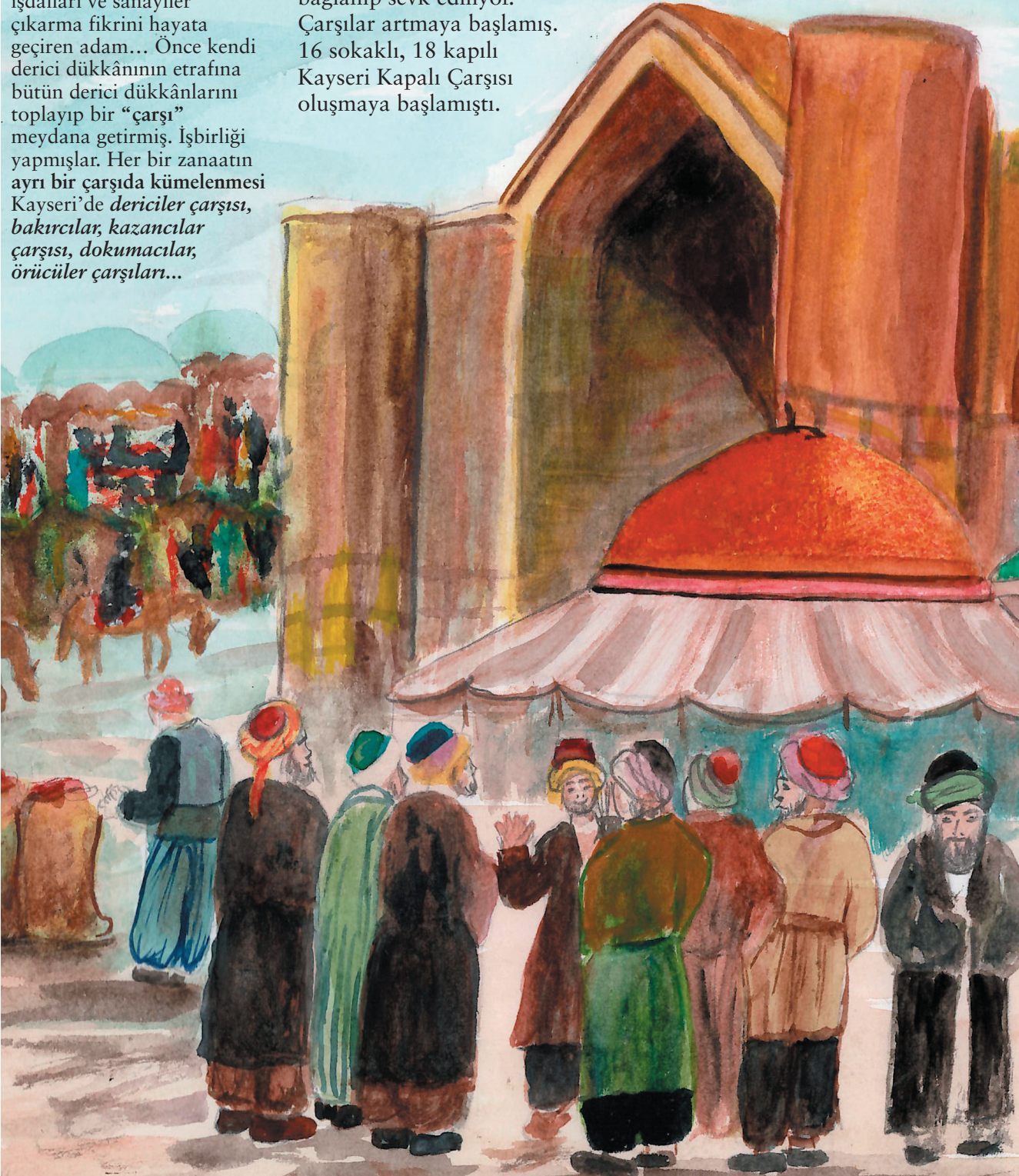

1120'de Tahta Çıkan Sultan I. Alâeddin Keykubat Kayseri Çarşılarını Görmeye Geliyor

Ahî Evran! 1205'ten beri Kayseri'de, zanaat işkolları içinden işbölümü ile işdalları ve sanayiler çıkarma fikrini hayata geçiren adam... Önce kendi derici dükkânının etrafına bütün derici dükkânlarını toplayıp bir "çarşı" meydana getirmiş. İşbirliği yapmışlar. Her bir zanaatın ayrı bir çarşıda kümelenmesi Kayseri'de *dericiler çarşısı, bakırcılar, kazancılar çarşısı, dokumacılar, örücüler çarşıları...*

Ahî Evran 6 işkolunda "uzun çarşılar" kurdu. Yeniler geliyor. Kadınların bir "külâhdızlar çarşısı" kurmalarını desteklemiştir.

Kayseri hareketli. Çarşılar semtinde malzemeler iniyor, mamûl mallar biniyor, bağlanıp sevk ediliyor. Çarşılar artmaya başlamış. 16 sokaklı, 18 kapılı Kayseri Kapalı Çarşısı oluşmaya başlamıştı.

Sultan İşbölümünü Dinliyor

Dükkân içinde, zanaat içinde işbölümü, parçaların uzman kalfalarla hızlı üretimi ile sanayi dalları çıkması anlatılıyor.

Çarşı Ahî Birlikleri idarelerinin alım-satımları örgütlenmesinin tasarrufu arttırışı anlatılıyor.

Kuşak Kuşanma Töreni Düzenli Meslek Eğitimi+ Zaviye eğitimi ile çok-boyutlu insan yetiştirme anlatılıyor.

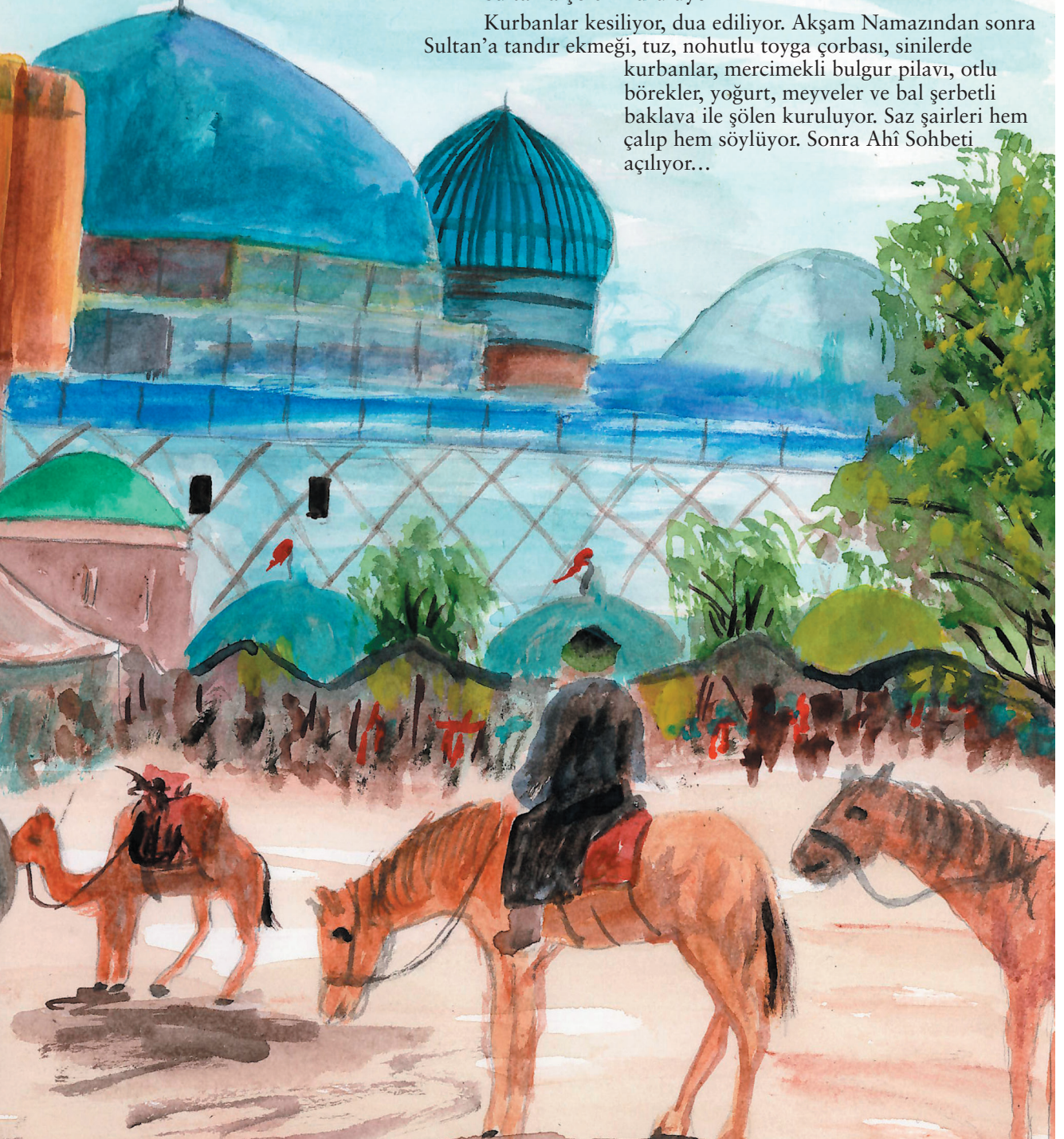
Sultan'ın huzurunda, sınav sırası gelmiş kalfa adayları ile usta adaylarının yaptıkları işlerle, pîrlerle ustalar önünde meydan sınavı ve kuşak kuşanma töreni yapılıyor.

Sultan'ın Beğendikleri

Sultan Alâeddin Keykubat, Ahî Evran'a Kayseri'deki - Uzun Çarşıları, Meslek Eğitimi, Ahî Meslek Birliklerini beğendiğini, her yerde istediğini söylüyor.

Sultan'a Şölen Kuruluyor

Kurbanlar kesiliyor, dua ediliyor. Akşam Namazından sonra Sultan'a tandır ekmeği, tuz, nohutlu toyga çorbası, sinilerde kurbanlar, mercimekli bulgur pilavı, otlu börekler, yoğurt, meyveler ve bal şerbetli baklava ile şölen kuruluyor. Saz şairleri hem çalıp hem söylüyor. Sonra Ahî Sohbeti açılıyor...

AHÎ EVRAN KAYSERİ KADISI ve VALİSİ

1223 yılında Sultan I. Alâaddin Keykubat, Ahî Evran'ı Kayseri kadısı/valisi tayin etti. O devirde, şehrin nizamını yöneten valilik ile adaleti sağlayan kadılık tek makamdır.

Ahî Evran, yeni fetihlerle limanlara ve kara yollarına erişimi açılan Kayseri'nin, ihracat (yurt dışına mal satışı ile ülkenin kazanç elde etmesi) için üretim merkezi olmasına yoğunlaştı.

İl ekonomisinde refah, yörenin hammaddelerini ve doğal kaynaklarını üretimde değerlendirme yoluyla ve bu malların iç ve dış ticaretiyle yükselir. Uzun Çarşılar ve Ahî Meslek Birliklerinin toptan alım-satımları çok işe yaradı. Gelir artışından toplum hizmetlerine aktarılan paylar da arttı. Kayseri'de fakir fukaranın ve yolcuların sahibi ahîler hâline geldi.

13. yüzyılda, bağımsız, demokratik STK'ların toplum içinden çıkması ve kendi üyelerinin işlerini yaptıktan başka, arkalarında kaynak sağlayan bir kurum bulunmadan, kendilerini kendi imkânlarıyla topluma ve devlete destek karşılıksız hizmetle görevlendirmeleri, Türklere has özgün bir yaklaşımdır. Vakıflar zengin kimselerin karşılıksız hizmetleridir. Zengin olmayanların imkânlarını birleştirerek karşılık beklemeden hizmetlere girişmeleri Ahîler, Bacılar ve Alpler arasında yaygındı. Tabî ki, bu anlayışın temelinde bireylerin kendilerinin ayrıca yaptıkları hayır işleri ve gönüllü hizmetler bulunmaktadır.

Uzun Çarşılarda Ahîlerin demokratik seçimle oluşturdukları meslek birliklerinin hepsinde mal standartlarının belirlenmesi tamamlandı. Birlikler üretimde kalite denetimlerine giriştiler.

Bu sonuçları elde eden Kayseri Uzun Çarşı Ahî Meslek Birliklerinden memnun olan Ahî Evran kadı ve vali olarak, "Kayseri Ahî Üst-Birliği" kurulmasını gündeme getirdi. Her Uzun Çarşı Birliği'nin başı üst-birlikte temsil edilecekti. Başkan kendi aralarından seçilen Ahî Baba'dır. Üst Birlik, sanatkârların ve sanayinin ortak sorunlarını gidermek için işbirliği ve bulunduğu ilin iş hayatı için ortak hamleler yapar, diğer şehirler ve kurumlarla yürüyen işlerde kendi ilini temsil eder.

Üst-Birlik mal maliyetleri ile helâl kazanç hesaplarını daha düzenli yaptı. Kadı tarafından konulan narhları (belirlenmiş mal fiyatları) temellendirme düzeni kuruldu, kurala bağlandı, ortaya fiyat denetimi çıktı. Narhın üstünde fiyatla mal satışı yasaklandı. Narhın altında fiyat vermek için pazarlık oranı sınırlı tutuldu. Kalite denetimleri ise sıkı tutuldu.

Diğer şehirlerden, edep-adabı ticarete hayata geçiren bu hayırlı düzeni anlamak için Kayseri Ahî Üst-Birliğine ziyaretler başladı.

AHÎLER ve DIŞ TİCARET

Sanayi ve ticaret için yol gerekli. Anadolu Selçukluları fetihlerle Karadeniz, Asya, Güney-Doğu, Suriye ve Akdeniz ticaret yollarını açıyorlardı. Ahîlerin dış ticaret için üretimi arttırmalarının önü de açılıyordu.

Anadolu Selçuklu hanedanının 1005-1043 arasında sağladığı 30 yıllık güven ortamı ve açtığı limanlar dış ticarete etkili oldu. Pontus Rum Devleti yenilip Trabzon Limanı açıldı. Antalya alınıp Antalya Limanı açıldı. Kıbrıs Kırallığı ve Venedik’le anlaşmalar Selçuklunun Akdeniz ticaretindeki konumu güçlendirdi. Sinop’un alınması, Karadeniz’in Kuzeyini ticarete açmak için bir fırsattı. Sinop tersanelerinde yaptırılan gemilerle donanma gönderildi, Kırım’ın Suğdak Limanı ele geçirildi. Bunun üzerine Kuzey Karadeniz’i, Kuzey Kafkasya’yı, Hazar’ı, Doğu Türkistan’ı ve Sibirya’yı kapsayan Kıpçak yönetimi Anadolu Selçuklu Sultanı’nın egemenliğini tanıdı. Maraş, Selçuklu topraklarına katıldı. Kilikya/ Çukurova Ermeni prensi anlaşma imzaladı, Türkiye-Suriye ticaret yolu açıldı. Malazgirt-Kafkasya kapısı açıldı. Çin’den Orta Asya’ya ilerleyen Moğollara karşı Doğu sınırlarını korumak için kaleler tamir ettirilerek uzun bir savunma zinciri oluşturuldu. Anadolu’yu saldırısından korunmak için Moğol Hakanı Ögedey’e elçi gönderilip anlaşma yapıldı.

Ana yollar yapıldı. Karadan sevkiyat öküzlerin çektiği yük arabaları, dağlarda katırlarla, deve kervanları ve atlı koruyucularla yapılıyor, limanlardan ise gemilerle yapılıyordu.

Sultan I. Alâeddin Keykubat zamanında Anadolu Selçuklu ekonomisinde Türkler en büyük yeri aldılar, ticaret ve ihracat artışında etkin oldular. Ülkenin ihracatla zenginleşmesinde Ahîlerin rolü büyüktü; çünkü israftan kaçınıyor, işlenmemiş hammadde değil, mamûl mal satarak yerel kaynakları değerlendiriyorlardı. Böylece, 1200’lü yılların ilk yarısında, bilinen dünyanın üç kıtasının merkezi olan Anadolu dünyanın en gelişmiş ve zengin yeri hâline geldi.

KONYA'YA DAVET

1227'de Anadolu Sultanı I. Alâeddin Keykubat, Ahî Evran'ı Konya'ya davet etti

Ticaret yollarını açmakta olan Sultan Keykubat, üretim ve ticaret zincirini en akıllıca kurmuş olan Kayseri'den Ahî Evran'ı davet etti. Tarımda, hayvancılıkta, zanaatlarda ve sanayilerde üretim, ticaret artışı ve ihracat artışı istiyordu.

Başşehir Konya'da etkin bir ülke idaresi ve çok sayıda âlim, bilgin ve mutasavvıfla canlı bir bilim, fikir ve kültür hayatı desteği bulunuyordu.

Selçuklu'nun bütün âlimleri gibi Ahî Evran da çeşitli kitaplar yazıyordu.

Letaif-i Hikmet - Hikmetin İncelikleri siyasetnamesini daha önce I. İzzettin Keykavüs'e sunmuş. Onaylanmış, uygulaması görülmüştü. Ahî Evran; Maddî Hayat, Manevî Hayat, Toplum Hayatı ve Devlet Hayatını bir bütün olarak görüyordu.

Sultan I. Alâeddin Keykubat, siyasetin birinci dayanağı olan güçlü ekonomiye Ahîlerin katkılarını bildiği için, Ahî Evran'ın yeni önerilerini istedi:

Ahî Evran'ın, Sultan'ın Huzurunda Tebliği

“toplumlarda bütün insanların pek çok şeylere ihtiyaçları var. İhtiyaçların karşılanması için işgücünün nitelikli, üretim bol ve ucuz olarak artırılması gerekiyor. Allah insanı medenî tabiatlı yaratmıştır. Bunun açıklaması şudur: insanlar yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, yeni nesil yetiştirmek, barınmak gibi birçok şeye muhtaçtır. Hiç kimse tek başına bu ihtiyaçların hepsini karşılayamaz. Bu yüzden; demircilik, marangozluk, dericilik gibi meslekleri yürütmek için çok insan yetişmesi (meslek eğitimi) gerekli olduğu gibi, bu mesleklerin dallarının gerektirdiği alet - edevatı (üretim araçlarını) imâl etmek için de birçok insan gücüne (teknik eğitime) ihtiyaç vardır. Bunun için, toplumun ihtiyaç duyduğu malların imâl edilmesi için bütün sanat kollarının ve sanayilerin yaşatılması şarttır. Bununla da kalmayıp, insanların yeni doğacak ihtiyaçlarını karşılamak için yeni sanat dallarının ve sanayilerin meydana getirilmesi gerekmektedir. Allah bolluk-bereket ihsan etmiştir. İhtiyaçları karşılamamız bize Tanrı buyruğudur. Devlete düşen bu işlerin yapılmasını kolaylaştırmak, zor zamanlarda yol göstermektir.”

BAŞKENT KONYA'DA YÜKSEK HİZMET

Sultan Keykubat:

“Ey, Ahî Evran Konya’da kal!

Her yerde Birlikleri kurduralım! Sarayda yardımcım ol! Burada irşad et!”

1227: Sultan Ferman çıkardı
Çarşılar ve Birlikleri bütün kentlerde tamam açılsın!

Konya’da hanların açtığı dergâhlara Hangâh denir.

Ahî Evran 56 yaşında...

Hangâh-ı Ziya ve Hangâh-ı Lâlâ’da, irşad sohbetlerine başladı.

Ahî Evran’ın tasavvuf anlayışı en çok üretici kesimlere hitap ediyordu. Çünkü ahîlik; ahlâk, doğruluk ve olgun kişiliğin, meslek eğitimi, zanaat, sanayi ve ticaretle iç içe geçerek daha fazla sayıda faydalı hizmetlerin insanlığa ulaşmasını sağlıyordu.

Sultan'ın davetiyle Konya âlimler ve müşidler başşehir olmaktadır. Belh'ten gelip yedi senedir Karaman'da medresede ders veren Muhammed Bahaeddin Veled de, 1228'de, 21 yaşındaki oğlu Celâledîn Muhammed Belhî (sonra Hz. Mevlâna unvanını alacak) ile Konya'ya geldiler.

Sultan Ahî Oluyor: Sultan I. Alâaddin Keykubat'ın Ahî olmaya karar vermesi ülkede büyük yankılar doğurdu. Konya uzun çarşılarına "sanayi çarşısı" diyen Sultan, kendi imkânlarıyla çarşılarda çıraklık ve edep okulları açtı. Ahî Evran'ın ünü de birlikte yayıldı. Ahîlerin Sultanı diye övülmeye başlandı.

SULTAN'IN AHÎ EVRAN'A VERDİĞİ ÜLKE GÖREVİ

Ahî Evran, Sultan'ın desteğiyle Başkent Konya'da zanaatların çarşılarda kümelenmesine, işbölümüne ve uzmanlaşmaya dayalı üstün zanaatkârlığa ve sanayi dalları oluşmasına yol gösterdi. Konya'da yaklaşık 20 sanayi çarşısı ve bunların Ahî Birlikleri canlı faaliyet içine girdiler. **Mal standartları, ölçütler ve ölçüler** oluştu. **Kalite denetimleri** sürekli hâle geldi.

Ahî Evran, Kayseri'deki Zaviyesi ve Dericiler Çarşısı ile bağıni kesmedi. Kayseri ve Konya dericileriyle çalışarak, dericilikten yeni sanayi kolları çıkarmak için teknikler ve âletler geliştirme çalışmasını devam ettirdi. Dericilikte karatabak deri sepileme yöntemini geliştirmişti. Yeni deri tabaklama, çeşitli maddelerle terbiye etme ve boyama yöntemleri yanında deriden üretilen mamûlleri **işdallarına ayrılıp kendi çarşılarını** kurmalarına ve hızlanarak serî üretime geçmelerine ön-ayak oldu. Bu, **deri mamûlleri ihracatını arttırdı**.

Ahî Evran ülke çapında Anadolu'yu ve Azerbaycan'ı dolaştı. Başlamış bulunan aynı işkolundaki zanaatkârların **uzun çarşılarda kümelenmesi** akımını teşvik ediyordu. **Demokratik Ahî Birlikleri** elbirliğiyle faaliyetlerini arttırdılar. Ülkede hem birlikleri arası, hem il içinde, hem de iller arası ticaret arttı.

İlk Ahî Sultan I. Alâaddin Keykubat'ın uzun çarşıları ve Ahî Birliklerini, Ahî Evran'ı görevlendirerek desteklemesiyle bütün ülkede meslek eğitimi, güvenilir tarım, zanaat ve sanayi malı üretimi arttı. Bir çoğu ihracata yöneldi. **Anadolu Selçuklu Devleti'nin iktisaden en parlak dönemi başladı**. Çeşitli obalar, boylar halinde gelen Türkmenlerin Anadolu'da Türk birliğini sağladı.

Sıkıntılar yok değildi. Anlaşma yaptıkları için Anadolu'ya giremeyen, yollarda haraç toplayamayan Moğollar sınırda bir zaaf anını beklemekteydi. Selçukluyu hedef alan İran'daki Haşhaşîler gruplara ayrılmış, yayılmışlardı. Haçlılar her daim hazırlıktaydı. Doğu Roma rahatsızdı.

I. Alâaddin Keykubad, kaleleri tahkim ettirdi. Diğer yanda ise, Türk hakanlarının öldükten sonra topraklarını oğullarına bölüşürme geleneğine son verme niyetindeydi. Kahramanlık hakkı olan bu gelenek, büyük emeklerle kurulan devletlerin zayıflamasına ve yıkılmasına yol açıyor, halkı sefil ediyordu. Artık, toprakları (mülkü) Allah rızası için O'nun adaletiyle yönetme ve kullanırma düzenine geçilmeliydi.

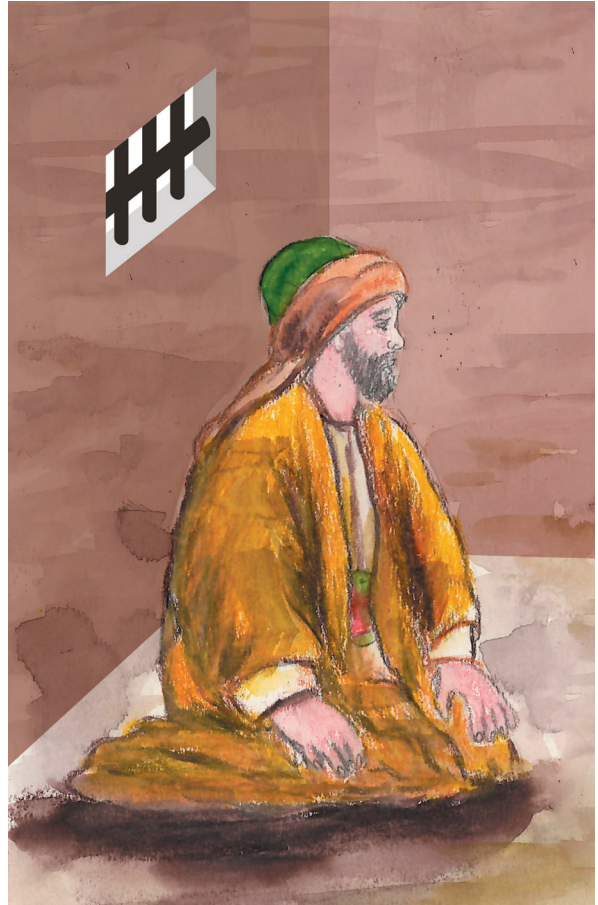
ÖNEMLİ OLAYLAR

I. Alâaddin Keykubad (1220-1237), ekonomiye ve mamûl mal ticaretine verdiği önemle Anadolu Selçuklu sultanlarının en başarılısı oldu.

Düşmana aradığı fırsatı, Sultan Keykubat'ın topraklarını oğulları arasında pay etmeme kararı verdi. Büyük oğul zayıf, küçük oğul kuvvetli idareci adayları idi. Büyük oğulun çevresinde yer alanlar oldu. 1237'de, Sultan Keykubat avlanmak için Kayseri ormanlarına geldiğinde **suikasta** uğradı, zehirlenerek öldürüldü. Toplumda büyük üzüntü uyandı. Kimin yaptırdığı muğlâk tutuldu.

Büyük oğul II. Gıyaseddin Keyhüsrev sultan oldu. Bu süreçte yanında yer almayan Türkmen beylerden başlayarak **Türkmen düşmanlığı** başlattı. Yabancı danışmanları Konya'yı doldurdu. Kentler, köyler, göçerler arasında iş bağları ve tedarik zincirleri koptu. Ahî Evran Konya'da, ülkede üretimin ve ticaretin zarar görmemesi için yeni Sultan nezdinde çok çalıştı. Sonuç alınamadı. Aslına, bu Sultan kendi bindiği dalı kesiyordu. Türkmenlerden vergi toplanamayınca, hayvanlarına el kondu, halk daha fakirleşince katliamlar yaptırdı. İçlerinden böyle bir vatan hıyaneti çıkmış olması, o çocukken babasının saraya getirdiği Türkmen düşmanı bir Farsî üvey anne tarafından yetiştirmesine yoruldu. Bu Sultan'ı Türkmenler hiç affetmediler. Devlette hak aramak üzere mahkemelere hücum ettiler. Mahkeme dili Türkçe iken Farsça yapılarak Türkmenlerin önünün kesilmesi bardağı taşıran son damla oldu.

Dirlik-düzenlik davasıyla kalkışan Türkmenler Güneydoğu Anadolu'da **Babaî İsyanı**'nı başlattılar, Devletin ordusunun önünden kaçarken 1240'ta Kırşehir önünde yenildiler, kılıçtan geçirildiler. Bunu bahane ederek Ahî Evran dâhil Türkmen haklarını savunanlar her yerde yakalanıp idamla yargılandılar. Mutasavvıf S. Konevî'nin müdahil olmasıyla **Ahî Evran hapis** ile cezalandırıldı.

MOĞOL FELÂKETİ

Moğol İstilâları: 1200 başında Moğol Han'ı Cengiz dünyayı fethetmeye çıktı. Kuzey ve Güney Çin'i Türkistan-Horasan, Harzem ve Kafkasya'yı ele geçirdi. Azerbaycan'ı ve İran'ı işgal etti. Anadolu Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubât'la yaptıkları anlaşma nedeniyle Doğu Anadolu kapısında beklemediler.

1227'de Cengiz Han öldü. Oğulları, Kafkasya üzerinden Kuzey Karadeniz, Rusya, Bulgar Hanlığı ve Orta Avrupa'yı istilâ ettiler. Bir kısmı da düşmanlarıyla işbirliği yaparak Bağdat Halifeliğini rahatsız ediyor ve İç Asya ile bağlantısını kesip Anadolu Selçuklularını zayıflatmaya uğraşıyorlardı.

Moğol Geleneği: Türkçe ve Moğolca, Altay Dil Ailesinden diller. Moğollar bin yıllar sonra eski Türk kurumlarının ve dilinin ardılları gibi hareket ederek yol almaya çalışmakta idiler. Bu sebeple, bu devre göre siyasette, diplomaside, devlet ve ordu idaresinde zayıftılar. Yaygın Türk töresinden ve İslâm'dan uzak oldukları için halkla iletişim kurma zorluğu vardı. Budist olan oğulların istilâları, Anadolu'da olduğu gibi, yönetimi ele almakla sonuçlanmıyor, giderek kendilerini de zayıflatır bir hâl alıyordu. Katliam, zulüm, nifak, yıkım ve talanlarla İslâm dünyasının tamamını çökertmeyi hedef almışlardı.

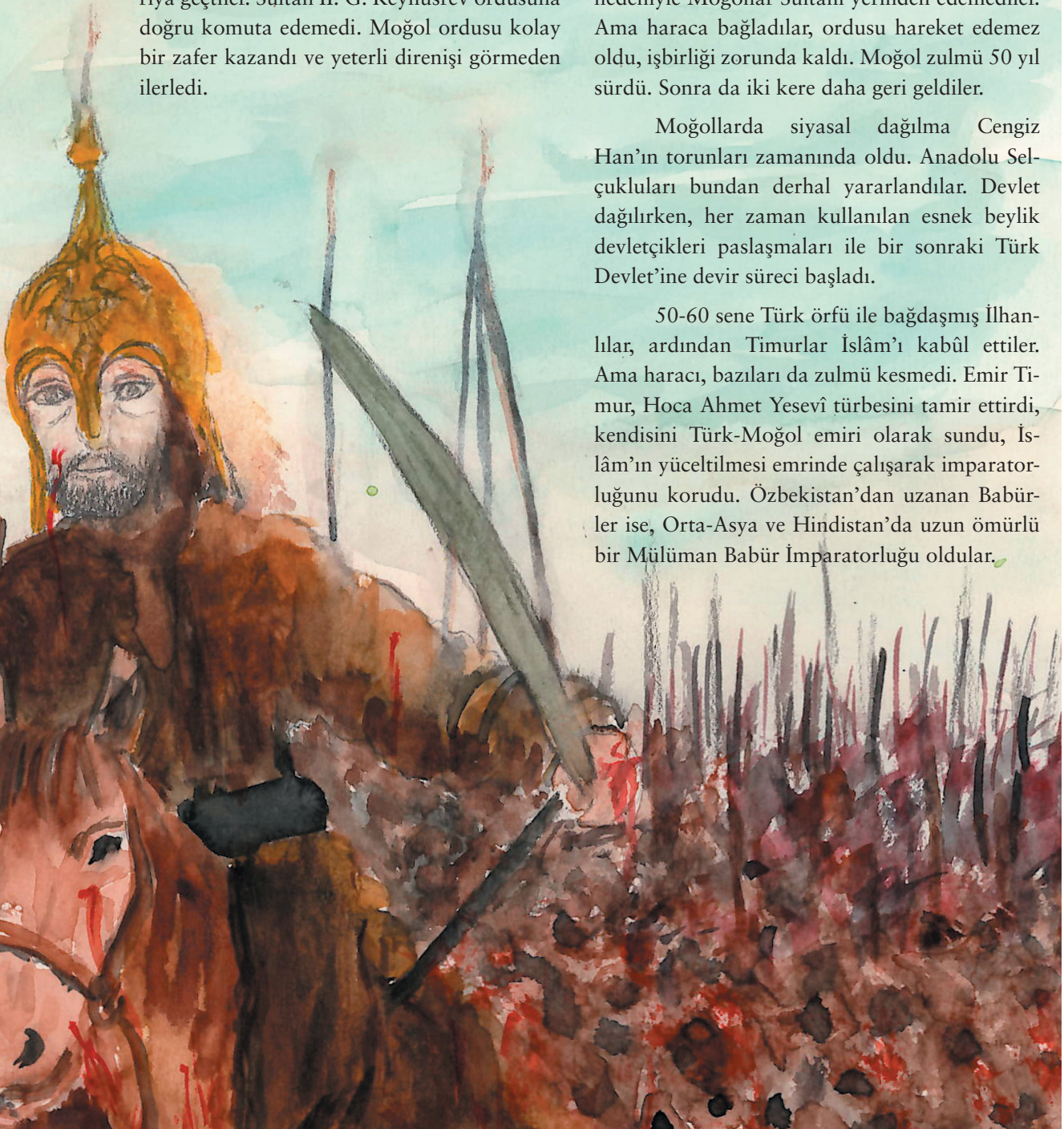
1243 KÖSEDAĞ SAVAŞI

I. Alâeddin Keykubat'tan sonra oğlu II. Gıyaseddin Keyhüsrev'in çok başarısız olması ve Türkmenlerin zayıflatılması Selçuklu ordusunda zayıflık demektir. Moğolların Anadolu'ya saldırması için uygun zamandı. 1243'te Ağrı'nın Eleşkirt ilçesinde Köseadağ'dan saldırıya geçtiler. Sultan II. G. Keyhüsrev ordusuna doğru komuta edemedi. Moğol ordusu kolay bir zafer kazandı ve yeterli direnişi görmeden ilerledi.

el-Ömerî, "Selçuklular idaresinde cennet gibi olan ve halkına saadet günlerini yaşatan Anadolu, yeryüzünü altüst eden Cengiz oğulları tarafından istila edildi," diye yazar. Moğollar bütün Anadolu için yağma, katliam ve yıkım demektir. Devlet yapısının örüntülendirilme tarzı nedeniyle Moğollar Sultanı yerinden edemediler. Ama haraca bağladılar, ordusu hareket edemez oldu, işbirliği zorunda kaldı. Moğol zulmü 50 yıl sürdü. Sonra da iki kere daha geri geldiler.

Moğollarda siyasal dağılma Cengiz Han'ın torunları zamanında oldu. Anadolu Selçukluları bundan derhal yararlandılar. Devlet dağılırken, her zaman kullanılan esnek beylik devletçikleri paslaşmaları ile bir sonraki Türk Devlet'ine devir süreci başladı.

50-60 sene Türk örfü ile bağdaşmış İlhanlılar, ardından Timurular İslâm'ı kabûl ettiler. Ama haracı, bazıları da zulmü kesmedi. Emir Timur, Hoca Ahmet Yesevî türbesini tamir ettirdi, kendisini Türk-Moğol emiri olarak sundu, İslâm'ın yüceltilmesi emrinde çalışarak imparatorluğunu korudu. Özbekistan'dan uzanan Babürler ise, Orta-Asya ve Hindistan'da uzun ömürlü bir Mülüman Babür İmparatorluğu oldular.

DİRENİŞ SELÇUKLU ve ANADOLU BEYLİKLERİ

Moğollara karşı Köseadağ Savaşı'nda da, Kayseri'nin kuşatılması ve yaşanan büyük katliamda da Ahî Evran orada bulunup bir yardımı dokunamadı. Fatma Bacı'nın Kayseri Kalesini savunmasına da şahit olamadı. Çünkü, kendisi 1240'tan beri hapisteydi. Getirilen haberleri ıstırap içinde dinliyordu. Fatma Bacı'yı tutuklayıp hapse atmışlardı. Nerede olduğu bilinmiyordu. Ahî Evran'a heyecan veren tek şey Anadolu halkının direnişiydi.

Kadim Türk geleneğini o güne uyarlamış 4 gönüllü ve devlet adı üstüne yeminli örgüt Türk halkının Anadolu'daki direnişine öncülük ettiler:

Anadolu Gazileri: Kadim gönüllü asker ve güvenlik teşkilâtı Alplik, İslâm tasavvufu ve fütüvvetle donanmış Alperenler olarak gaza için sahneye çıktı. En ücra dağlardan kentlere kadar her yerde yıllarca Moğollara karşı hücumlar ve savaşlar yaptılar.

Anadolu Abdalları: Dervişler, tekkelerde kendi yaptıkları silâhlarla savaşa katıldılar. Asıl öz-görevleri adım adım izleyerek Moğolları Türk töresine ve İslâm'a ikna etme çalışmalarıydı.

Anadolu Ahîleri: Savaşmak zorunda kalmadıkları her an, bozulan tarım ve sanayiye tekrar ayağa kaldırmak için and içip ahd ettiler ve Anadolu'nun her yanındaki ahîlerle üretimi durdurmamak, yeni gençleri yetiştirmek için çalıştılar.

Anadolu Bacıları: Kadim geleneğe uyarak ok-yay ve kılıç kullanmayı bilen, hepsi gönüllü Anadolu Bacıları direniş birlikleri savaş, emçilik-hemşirelik-otacılık ve evsiz kalanların korunmasını yaptılar. Büyük bir katliam ve yıkım geçiren Kayseri'yi Moğollara teslim etmediler; Fatma Bacı komutasındaki bacılar 15 gün Kayseri kalesini ve stratejik noktaları kanlarının son damlasına kadar savundular. Kadınlar ülke genelinde direnişe devam edip öldürülen erkeklerin yerine Moğol almadılar. Bu yüzden Fatma Bacı'nın hapsinin yeri belli olmadan 16 yıl sürdüğü söyleniyor.

İleriki yıllarda, Moğollar, Anadolu Selçuklu Hanedanını çökertinceye kadar dişlerini sıktılar. Cengiz İmparatorluğu hak iddia eden iç anlaşmazlıklar yüzünden parçalanırken, Anadolu da beyliklere bölünmeye başladılar ve siyasette ve idarede esneklik alanları oluşturdular. Selçuklu hanedanı 1243 Köseadağı yenilgisinden sonra 65 yıl devam etti, 1308'de son buldu. Moğolların tek tek beylikleri haraca bağlayıp uğraşmaları zor oldu. 1293-1608 arasında, Anadolu Selçuklu Devleti topraklarında 1 bağımsız Ankara Ahî Cumhuriyeti, 27 de beylik çıktı.

KONYA DARDA DENİZLİ SEÇENEĞİ

1245'te, II. Gıyaseddin Keyhüsrev ölünce tahta II. İzzettin Keykavus çıktı. Hapistekileri serbest bıraktı. Ahî Evran serbest kalınca Sultan onun kendisine yardımcı hatta vezir olmasını istedi. Henüz Köseadağ yenilgisinin üzerinden iki yıl geçmişti. Konya karıştı. Ahî Evran işe başlayınca eski Sultan II. G. Kevhüsrev destekçilerinin ve Moğolların muhalefetiyle karşılaştı. Onun, ülkesi için kenetlenmiş ahî odakların önderi olduğu biliniyordu. Kayseri'deki ahî katliamının hedefinin Selçuklu'nun güçlü yanı sanayiye ve ahîleri yıkmak olduğu anlaşılıyordu. Konya'nın daha az yıkılması haraç toplatmayla ilgili bir politikaydı. Yabancıların Konya'da çıkardıkları acımasız nifak ve fitne ise Selçuklu âlimlerini, mutasavvıflarını rahatsız edip birliği bozmak amacını güdüyordu.

Bilginlerin, bilgelerin, âlimlerin katli, iftiralar, bırakıp kaçanlar maneviyat bozucu idi. Ahî Evran da dâhil birçok bilge ise kalıp vatana, millete ve Selçuklu Türk mirasına sahip çıkmaya and içtiler.

Uzun zamandır nerede tutulduğu bilinmeyen Fatma Bacı'yı bulup hapisten çıkarmaya çalışmak Ahî Evran için daha da yıpratıcı oldu. Anadolu Ahîleri'nin başı Ahî Evran'la Türkmenler toparlanır diye, Anadolu Bacıları'nın başı Fatma Bacı'nın ise Kayseri Kalesi'nde Moğollara yaşattığı utanç yüzünden defterleri dürülmüştü. Bu iki baş bir daha biraraya gelmesin isteniyordu. Ahî Evran, sonuç alınır umuduyla Bacı'nın eşi olduğunu ilettiler. Nafile... Hapisten çikalı bir yılı dolmadan mecburen Sultan'dan görevden affını istedi. Denizli'ye gitmek üzere yola koyuldu.

DENİZLİ AHÎLERİ

1246'da Ahî Evran'ı Denizli'de tarla beller, bağ diker, bağcılık ve dericilikle geçimini sağlamaya çalışırken görüyoruz. Camileri ve zaviyeleri dolaşiyor.

Denizli Ahîliğ'in bir merkezi olmayı sürdürüyor. İlde mevcut zanaatların oluşmaya başlamış uzun çarşıları var. Dükkânlarını açmadan önce sabah erken meydana dua için toplanıyorlar. Ahî Evran ile Deri Tabakçıları, Bakırcılar, Demirciler, Ayakkabıcılar, Urgancılar, Dokumacılar ve İpekçiler Çarşılarının Ahî Birliklerini kuruyorlar. Çarşılarda kalfalığa geçiş ve ustalığa geçiş sınavlarını yapıp kuşak kuşatıyorlar.

Ahî kişi hem kendine karşı ödevlerini yerine getiren, hem de ülkesine karşı görevlerini yapan sorumlu kişidir. Ahî Evran, “Eline, beline, diline sahip ol!” öğüdünü el/il kelimesinin iki anlamını da açıklayarak iki boyutlu yapıyordu:

“Eline, beline, diline sahip ol!”

Ey, Kişi!	Kendinde	Ülkende
Eline/İline	Elini haramdan korusun	İlini/ülkeni, korusun, savunsun
Beline	Namusunu korusun	Toprağını korusun, işlesin
Diline	Doğruyu korusun, konuşsın	Kendi dilini korusun, kullansın

BİLİMİ KONYA'YA GERİ ÇAĞIRALIM!

1246 yılı dolmadan Ahî Evran Konya'ya geri çağrıldı.

Hapiste yazdığı kitapları Sultan'a takdim etmişti. Moğollar, kendisi gibi âlimlerin, bilgelerin, mutasavvıfların hepsi el yazması ve el çoğaltması kitaplarını toplatıp yaktırıyorlardı. Farsça yazılı eserleri kurtaranlar vardı. Özellikle Türkçe kitap yazanlara karşı sinsi bir düşmanlık sürüyordu. Türkçe fütüvvetnameler, tasavvuf yazıları ortadan kaldırılmaktaydı.

İlime, bilime yapılan baskılardan bıkan ermiş, aşmış, yaşmış kişiler atlarına binip gitmekteydiler. Yeminli âlimler andlı yoldaşlarından imdat istiyorlardı. “Bu gidişe ancak sen ‘dur’ dersin ey Evran, yetiş!”

75 yaşındaki Ahî Evran kafileye yetiştiğinde yorgundular. Yaşına ve ilmine hürmeten onu hoşlukla karşıladılar. Evran, “Bilim zorlukları aşmak için var. Doğrunun savunulması bilimciden sabır ve mücadele ister,” diye konuştu.

“Bilim himaye de ister. Burada bilgiyi çiğniyorlar,” diye itiraz ettiler. “Bu geçici bir devir. Aydınlık günler için hazırlığımızı yapacağız. Bizi istemeyen düşmanlar, halk istiyor. Burası bizim ülkemiz, bize düşman olanların ülkesi değil, onlar gidecek, biz kalacağız,” diye iknaya devam etti. “Akıllı ve bilgili insanlar çalışkan ve mücadeleci iseler onlar kazanır. Akıllı ve bilgili insanlar lapacı iseler, cahiller ve zalimler kazanır...” Yine de yola devam ediyorlardı.

Onlarla yol almaya devam eden Ahî Evran, “Peki, gittiğiniz yerlerde sizi kucak açıp beklediklerini mi sanıyorsunuz? Oralar da karışık,” diye ısrarı sürdürdü. Derken bir mucize oldu. Karşıdan gelip saraya gitmekte olan atlılar, Moğolların Bağdatı hedef aldığını, Abbasî Devletini yıkıp Halifeyi indirmeye hazırlandıklarını haber verdiler. Kafiledelikler bir dertten kaçarken, daha büyük bir derde girmekte olduklarını fark ettiler.

Bu işgalde ne çok insan ziyanlığı olduğuna hayıflanarak Konya'ya geri geldiklerinde üstad Evran'ı ve kafileyi Konya kapılarında Hz. Mevlâna karşıladı:

**“Sanmasınlar yıkıldık, sanmasınlar çöktük
Bir başka bahar için sadece yaprak döktük”**

YÖN KIRŞEHİR

Sultan II. Keykavus ile Ahî Evran andlaştılar. Ahî Evran sırrı gönlünde yönünü kuzeye çevirdi. Göreme’de, tarihte sığınak olarak kullanılmış Peri Bacaları civarında yeraltı şehirleri vardı. Dışarıdan sessiz tepeler gibi görünüyorlardı. Yerin altına doğru kat kat kayalarından oyulmuş, geniş merdivenli bu büyük alanlar bir şehir halkının hayvanlarıyla birlikte yer altında düşmandan saklanabileceği yerlerdi. Duymuştu ki, Türkmenler buraları önce sürülerini saklamak için kullanmış, şimdi insanlar da gizleniyormuş. Doğruydu; savaşırken halkı korumak için korunaklı yerler

vardı. Hatta, Peri Bacaları tarafına gidildiğinde oyma bir cami bile yaptıkları görülüyordu. Halk tarım ürünlerini işleyecek zanaatlara ve dericiliğe açtı. Keçecilik ve kilimcilik yapıyorlardı.

Yıl 1247. Evran, kendisini davet eden ahîlerin yurdu, o zamanki adı Gülşehir olan Kırşehir’e yöneldi. Eski çağlarda Hititlerin buraya “ahiyuva/ akhiyuva” ülkesi dedikleri anlatıldı. Bunu hayırlı bir işaret olarak kabûl etti. Kızılırmak üzerindeki Kesikköprü henüz inşa hâlindeydi; sallarla geçtiler. Babaîlerin Malya Ovasında uğradıkları yenilginin yerini görmek istiyordu. Burası Selçuklu ordusunun yaylak ve kışlak yeri idi. Nasıl bir etme-bulma dünyasıydı ki, şimdi Moğollar buralarda yaylak ve kışlak yeri arıyorlardı.

KIRŞEHİR AHÎLİĞİN KONAĞI OLDU

Kırşehir ahîleri hazırlık yapmış, Ahî Evran'ı karşıladılar. Onu Kırşehir Külliyesi'ne buyur ettiler. İlim ve güzel sanatlarda ileriydiler Okumuşları, ozanları, destancıları çoktu. İstekleri, ahîliğin yeniden canlanması, tarım, hayvancılık ve sanayi üretiminin artması idi. Bunun için hizmet edeceklerini bildirdiler. Ahî Evran'ın Ahî Birliklerini yurt çapında kurmasıyla ilgili Sultan fermanı halen onun üzerinde olduğu için bu buyruğa uygun hareket edilebilirdi.

Ahî Evran medresede derslere, zaviyelerde irşada derhal başladı. Kendi Zaviyesini ve Derici Dükkânını açtı. Şehirdeki imar ve imalât faaliyetleri hızla arttı. Zanaatkârların Uzun Çarşıları ve Birlikleri birbiri ardınca kurulmaya başladı. Yeni işkolları çıkmaya ve hızlı imalât yapan uzmanlaşmış sanayi çarşıları kurulmaya başladı.

Kırşehir'de ve Gülşehir'de Uzun Çarşılar ve Birlikler canlanınca, buralarda, Ahî Evran adına yurt çapında kılavuzluk yapacak yardımcıları yetiştirildi. Anadolu'nun her köşesine gönderilen haberci kılavuzlarla yörelerin sanatlarını canlandıracak Uzun Çarşıların ve Birliklerin tamamlanması sağlandı. Zaviye eğitimleri ve Meslek eğitimleri düzeni sağlandı, çarşı sınavları ve kuşak kuşandırma törenleri başladı.

ANADOLU BİLGELİĞİNİN GELECEĞİ

Dirlik-düzenlik adamı Ahî Evran, karmaşanın içinde nizam kurma yeteneğine sahiptir. Anadolu Selçukluları'nın girdiği bu durumda vatana sahip çıkılması ve yaşatılması için geleceğin hazırlanması gerekmektedir.

Kırşehir Külliyesi'nin en hatırı sayılır hocalarından Ahî Evran, gelecek endişesi taşıyanlara Yusuf Has Hacıp'i anlatıyor: "Devlet gitse de töre kalır," "İçeriden hareketlenen can hayatı yaratır." "Töre dilin belleğinde korunur."

Ahî Evran'ın çevresine toplanan Kırşehir Yaranı ise çare aramaktadırlar. Bilgelik, yaşamaya-yaşatmaya yöneliktir. Tek hedef bağımsızlıktır: iktisadî, siyasî, kültürel bağımsızlık. Yaran salih hizmete and içti, sırlandı. Törede, iki hayat damarının uyarılmasına karar verildi: 1) üretim, 2) bağımsız Türk devleti.

Ahî Evran'ın, Kayseri'de uygulaması yapılmış **zanaat-sanayi üretim ve yönetim düzeni** zaten hazırды. Şehitlerine ve yoksulluğa rağmen ahî toplulukları çalışmaktaydılar. Ahî Evran, bu günden itibaren, 1) üretimi arttırmak, 2) gençleri "yıldız-eğitilmiş insan" anlayışıyla yetiştirmek, 3) şehirlerde Ahî Üst Birliklerini kurmak için kolları sıvadı.

Kırşehir Dericiler Uzun Çarşısı'ndaki Ahî Meslek Birliği'nden başlayarak üreticilerin kredi kuruluşu olacak "**Orta Sandığı**" esaslarını belirlerdi. Diğer Uzun Çarşıların Orta Sandıkları bu örneğe göre kuruldu. Yetiştirilmiş kılavuzlar Orta Sandıklarının kuruluşunu bütün Anadolu Ahî Birliklerinde yaptılar.

Kırşehir Ahî Üst-Birliği kuruldu; yönetilişi ve işleyişi denendi. Kayseri deneyiminden de yararlanarak, **ülke Üst-Birlik Örneği** oluştu.

Zaviyelerde sabah ve bütün boş zamanlarda gençlere spor, at binme, cirit, askerlik talimleri başladı. Gündüzleri işbaşında meslek eğitimi. Her mahallede akşamları kültür ve ahlâk eğitimleri ile yeni üretim teknikleri öğretileri yapıldı.

Bağımsız devlet tasavvuru ise hem deneyim, hem danışma, hem de imkânlarla uygun planlamalarla oluşmaya başladı. Bir devletin anahtar ögesi, üst düzey devlet görevlilerinin ehil olması, üretici kesimle destekleyici ilişkiler içinde olmaları, adaletli yargı ve yüksek ahlâkın temsilcileri hocalarla âlimlerin çok kültürlü yetişmesidir. Ahî Evran hiç beklemeden devlette görev alacak bu üstün insanları medresede ve zaviyede yetiştirmeye başladı.

ZİYARET

Aksakal Ahî Evran 76 yaşında Kırşehir'i mekân tuttuğunda, Hz. Mevlâna 38 yaşında, Hacı Bektaş-ı Velî 37 yaşında onun ziyaretine geldiler. Ahî Evran'ın dizinin dibinde 8 yaşındaki Yunus Emre'yi oturur buldular.

Ahî Evran, "Hoş geldiniz" deyip Hz. Peygamber'in yaptığı gibi Allah dostu konuklarına bal şerbeti ikram etti. "Erenler, topluluğunuz ne yapar?"

O ziyaretten herkes kendi yolunda Anadolu'ya sahip çıkma iradesiyle ayrıldı. Ahî Evran, sanat-zanaat-sanayi üretimi için yeni teknikler, meslek eğitimi ve dayanışma yolunu yaymayı ilerletir. Hacı Bektaş-ı Velî, Anadolu'nun tam ortasında Sulucakarahöyük'te örnek bir çiftlik kurar. Her yerden ulaşan gençlere tarımı ıslah, geliştirme tekniklerini ve köy kurmayı öğretir. Hz. Mevlâna Konya'ya hem Moğolları yumuşak tutmaya, hem de halkın kalbini âlemlerin lütfuna açık tutmaya döner. Hz. Mevlâna'nın oğlu Alâaddin Çelebi Ahî Evran'ın yanında Kırşehir'de kalır, ahî olur. Yunus, Taptuk Emre'yi bulmaya çıkar.

AHÎ EVRAN'DAN AHÎ ÜST-BİRLİKLERİ ÇAĞRISI

Ahî Evran sanayinin örgütlenmesinde eski tecrübelerine dayanarak iki atılım daha yaptırdı. İlki, meslek eğitimi artıp da kalfalar, ustalar çoğaldıkça birçok işkolu Uzun Çarşılarda işbölümü ve kümelennmelerle sanayi işdalları doğurmaya başladılar. Ahî Evran, tek bir Dericilik İşkolundan akılcı işbölümleriyle 32 İşdalı çıkmasına ve yurt çapına yayılmalarına önyak oldu, örnek oluşturdu. Her biri kendi Uzun Çarşılarını ve Ahî Meslek Birliklerini kurmaya başladılar. Her ilde zanaat ve sanayi faaliyetine göre çok sayıda Ahî Meslek Birliği faaliyet gösterir duruma geldi.

Ahî Evran zamanında yurt çapında:

32 Zanaat İşkolu faaliyettedir.

Bu İşkollarının çoğunda hızlı **Sanayi İşdalları** açıldı.

Tek 1 **Dericilik** işkolundan **32 Deri İşdalı** ortaya çıkmıştır.

Ahî Evran Zaviyesi, illerdeki Ahî Meslek Birliklerinin merkez tanıdıkları odak noktası hâline geldi. Bunun üzerine Ahî Evran ikinci atılımını yaptı. Bütün şehirlere; ildeki birliklerin ortak bir Ahî Üst-Birliği oluşturmaları çağrısında bulundu.

Böylelikle, iller önce kendi illeri içinde dirsek temasında bulunarak ilin kalkınma ve ticaret ihtiyaçlarını karşılamaya yoğunlaşacak, komşu illerle ticareti arttırmaya, sonra yurt-içinde, sonra da yurt-dışıyla ticarete girişebileceklerdi.

Her şehir bu meslek birliklerinden hangileri kendisinde varsa o birliklerle şehrin Üst-Birliğini kuruyor:

Kendi üstü kapalı uzun çarşısında işyeri açabilen meslekler

sepetçiler dericiler saçarlar ayakkabıcılar çizmeciler
eyerciler demirciler aletçiler kılıççılar bıçakçılar
semerciler çömlükçiler yorgancılar kuyumcular zırhçılar
sahaflar dokumacılar ipekçiler keçeciler
örücüler kilimciler-halıcılar külâhçılar terziler
okçular yayılar boyacılar oduncular
dülgerler tatçılar kazancılar bakırcılar
marangozlar otacılar-attarlar cerrahlar emçiler-tabipler

Her çarşıda ya da semtte işyeri açabilen meslekler

berberler fırıncılar nalbantlar aşçılar
börekçiler tatlıcılar değirmenciler kasaplar
hamamcılar tellallar...

BİRLİKLER, ÜST-BİRLİKLER ve BASAMAKLAR

Uzun Çarşılar: Mesleklerin/zanaatların kümelenme yerleri Uzun Çarşılardır.

Ahî Meslek Birlikleri: Her işkolu (meslek/zanaat) kendi uzun çarşısında Ahî Meslek Birliği'ni seçimle kurar. (Örnek: Dericiler Çarşısı Ahî Birliği)

- Bunlar işkollarının (mesleklerin, zanaatların) demokratik birlikleridir.
- Ahî Meslek Birliğinin seçimle gelen başı mesleğin en eski pîrini bugünkü Ahî Pîri'dir.
- Birlik üyeleri, kısmî zamanlı gönüllü hizmet yapan idarî bir birimdir. Üyeler asıl işi kendi dükkânlarında çalışmaktır.
- Birlik; Uzun Çarşı'nın düzen, tedarik, toplu alım-satım, kural koyma, uygulama, denetim, ceza, dükkân tahsisi ve meslekte yükselmeler için meslek sınavları ve kuşak kuşama törenlerinin düzeniyle uğraşır.
- (Bir şehrin farklı yerlerinde aynı mesleğin başka Uzun Çarşıları da oluşmuşsa, her çarşı kendi Birliği'ni seçer ve kendi çarşısının bu işlerine bakar. Aralarında bir temas düzeni kurup ortak konulara bakabilirler. Mesleğin en eski pîrini temsil eden bugünkü Ahî Pîri'ne bağlanabilirler.)

Şehir Ahî Üst Birliği: Bir ildeki her meslekten bütün Ahî Meslek Birliklerinin başkanları (pîrleri) şehrin Ahî Üst-Birliğini oluştururlar. (Örnek; Kayseri Ahîleri Üst-Birliği)

- Şehrin Üst-Birliği içindeki işleyiş demokratiktir; kimse kimsenin astı-üstü değildir. Görevlendirmeler liyakat ölçütleri dikkate alınarak seçimle yapılır.
- Şehrin Ahî Üst-Birliği'nin başkanı seçimle gelir: Ahî şeyhi (Ahî Baba).
- Üst-Birlik: şehirdeki birliklerin ortak uyacakları kuralları, denetim düzenlerini, ürün çeşidi nitelik standartları onayını, orta sandıklarının ortak kurallarını, mesleklere yeni kabûl edileceklere kuşak bağlama, yeni dükkân açılması izinleri, sanatkârlara icazet ve yenilemeleri (dükkân açma/kapatma, sanat icra etme, satış yapma yetkileri...

Meslek Basamakları ve Ahîlik Basamakları

Altan Üste

Üstten Alta

Meslek Basamakları	Ahîlik Basamakları
1. Yiğit (niyet eden)	9. Ahî Şeyhler Şeyhi
2. Yamak (yönlendirme)	8. Ahî Şeyhi (Ahî Baba)
3. Çırak (mesleğe kabul)	7. Ahî Halifesi (hazırlanan)
4. Kalfa (altın bilezik)	6. Ahî (ahîliğe and içen usta)
5. Usta (sırlanmış)	

Ahîlik Basamakları	Meslek Basamakları
6. Ahî (ahîliğe and içen usta)	5. Usta (sırlanmış)
7. Ahî Halifesi (hazırlanan)	4. Kalfa (altın bilezik)
8. Ahî Şeyhi (Ahî Baba)	3. Çırak (mesleğe kabul)
9. Ahî Şeyhler Şeyhi	2. Yamak (yönlendirme)
	1. Yiğit (niyet eden)

Ahî Şeyhler Şeyhi

Ahî Şeyhi

Ahî Halifesi

AHÎ

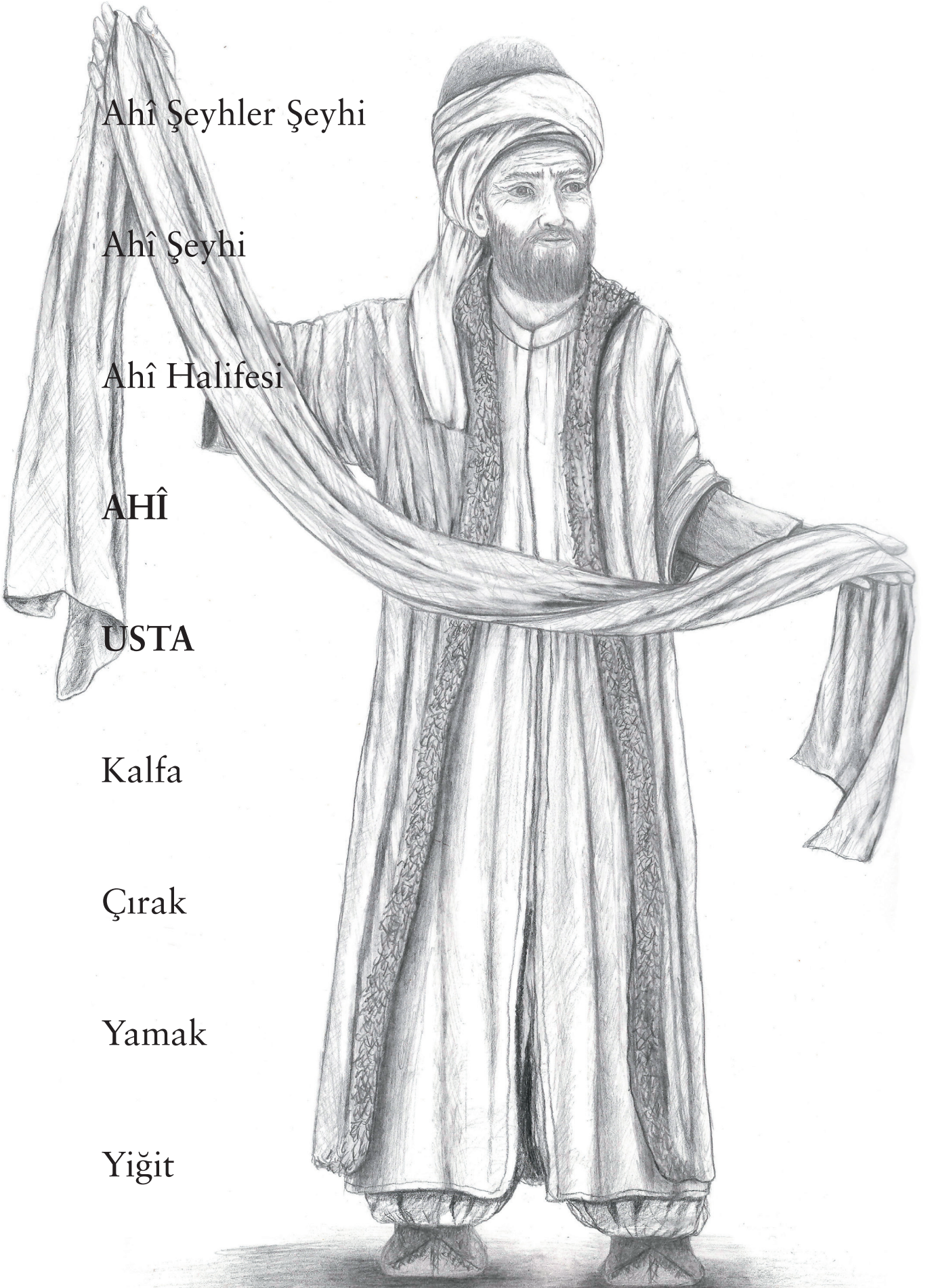
USTA

Kalfa

Çırak

Yamak

Yiğit

KUŞAK KUŞANDIRMA: AHÎLİĞE HAZIRLIK BASAMAKLARI ve EDEPLERİ

Kuşak kuşandırmalar meslek belgesi demek
Temeli iş ahlâkı ahîliği simgeler
Düğümünün sayısı edebini belirler
Sanatın gözündeki değerini öne geçer

Marifet kuşak değil ettiğin yeminlerde
Ahlâka uyuyor mu ticaret gereğince
Hünerinle üretmen gayretle birleşince
Onur duyar pîrin de herkes gibi seninle

Her düğümün bulunur kuralıyla yemini
Çalışma ahlâkıyla “and” yan yana ezeli
İleri aşamaya geçer adanan kişi
Yedi düğüm atılan görür yönetim işi

İlk dolama; yiğidin çıraklığa başlarken
Almayı düğümleyip veren el kapısının açması
İkinci dolama; çırak kalfalığa geçerken
Ezmeye düğüm merhamet kapısının açması

Üçüncü dolama; has ustalığa girerken
Vaktin sanat, sanayi, ticarete yeterken
Hırsını düğümleyip kanaat kapısının aç
Şartı gözü kapalı gönü açık olması

Dördüncü dolama; ahîlik andı içmesi
Benliğini fethedip kalp kapısının açması
Beşinci dolama; halktan umma düğümünü
İdarede Hakk’tan rıza kapısının açması

Altıncı dolama; boş lafı bağlayıp ahî
Allah’ı anarak doğru çalışma yapması
Yedi dolama; üst şeyh makamı, şeytanını
Düğümleyip ilâhî kanunla iş yapması

Kuşaklar kişisel gelişmenin konakları
Üreten toplumla yönetimin yüz akları
Vatana millete devlete destek özleri
Yüksek ahlâk edeple gezer ahî canları

AHÎLİK TEPE KONAĞININ KURULUŞU ve SÜREKLİLİĞİ

Ahî Üst-Birliklerinin Merkezi Gülşehir'dir. Üst Birlik Şeyhleri Ahî Evran'ı Şeyhler Şeyhi (Şeyh-ül Meşayih) seçmişler ve makamının bulunduğu Gülşehir Ahî Üst-Birliklerinin Merkezi kabûl edilmiştir. Kırşehir Ahîliğinin tepe konağı olmuştur.

Kendi şehirlerinde görev yapan Ahî Şeyhleri/Ahî Babaları, aynı zamanda Kırşehir Merkez'de Ahî Evran yanında illerindeki bütün zanaatın ve sanayinin temsilcisidirler.

- Böylece ülkenin neresinde bulunursa bulunsun ülkedeki 32 işkolu Gülşehir'de Ahî Evran Merkezi'yle bağlantıdadırlar.
- 32 işkolundan filizlenen işdalları da Gülşehir'de Ahî Evran Merkezi'yle bağlantılıdır (Örneğin dokumacılar 18, dericiler 32 dal çıkarmıştır).
- Yeni kurulacak işkolları veya işdalları buradan icazet alarak başlayabilirler. Amaç, iç rekabet veya piyasa bozulması oluşmaması, üreticinin ve tüketicinin haklarının korunmasıdır.

13. yüzyıldan itibaren, Ahî Evran bütün Anadolu ve Azerbaycan ahîlerinin şeyhlerinin şeyhi olarak Kırşehir'de oturur. Ahî Evran'ın ölümünden sonra Ahîler, onun makamını (Osmanlı Devleti zamanında Baklanlar, Kırım, Suriye, Irak, Mısır, Arabistan, Kuzey Afrika Ahîleri de Kırşehir'e bağlanmak istemişlerdir) sürekli merkez makamı olarak kalmıştır. O dönemde postta oturan kim ise, Ahî Evran'ın halifeliğini yapmış, yerine vekâlet etmiştir. Bu uygulama **20. Yüzyılın sonuna kadar sürmüştür.**

BAĞIMSIZ DEVLET TASARISI

Selçuklu'nun son bulması olasılığına karşı, halk beyliklerde devletleşerek bağımsız yaşama töresini sürdürmenin yollarını arıyordu.

Yaranı bağımsız yeni devlet tasavvuru için Doğu Roma'ya sınır olan "uçlar" üzerinde duruyorlar. Ahî Evran Ankara Ahîleri Üst-Birliği'ni Kırşehir'e davet etti. Ankara Ahîlerinin pîrleri dediler:

"Bizde Bey çıkması zor. Ankara sırlıdır, herkese açılmaz. Biz Ahîler geleneksel Türk danışma ve liyakati arayan oydaşmayla seçim geleneğimizi iş hayatımıza uyguladığımız gibi şehrimizi kendimiz yönetir, düzeni yürütürüz..." "Hem Doğu Roma'yla, hem Moğolla savaşırız, hem de komşu beylerin idaresi altına girmeyiz. Bağımsızlık isteriz..."

Biz Ankara Ahîleri Üst - Birliği, 1290'da, halkın desteğiyle siyasî ve askerî işleri de üzerimize alarak Başkanlıkla yönetilecek. **Ankara Ahî Cumhuriyeti**'ni kuracağız. Bağımsızlığımızı ilân edeceğiz. Dönemsel seçimler yapacağız. Ülkelerle diplomatik anlaşmalar yapacağız, haraca ve işgal girişimlerine savaşla karşı koyacağız.

İktidarda seçimle duran, halkına hesap veren, kendi vergisini toplayan, söz verdiği hizmetleri yapan, askerî ve hukukî gücü olan yönetim tarzı Cumhuriyettir. Kimseyi sömürmeden, köleleştirmeden, sivil halkın kendi emeği ile geçinerek kendi kendini idaresi Cumhuriyettir; kökü Türk toplum geleneğimizdedir. 1354'te Ahî teşkilâtımızla Osmanlı Türk Devleti'ne katılacağız.

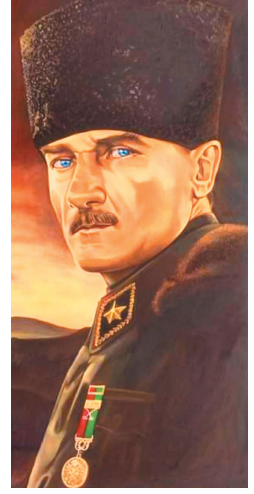
Ahî Evran dua etti. Dedi ki;

“Ben Şeyh Edebalî. Eğer gönderirseniz, Ahî Evran’ın halifesi olarak Bilecik’e gelirim. Yanımda gelen Ahîlerle işkolları ve Uzun Çarşılar kurarız. Dergâh açarım. Tefsir, hukuk, fıkıh dersleri, edep ve üstün ahlâk öğretirim. Oğlu Osman’a

hocalık, müşidlik ederim. Kızım Rabia Bala Hatun’la evlenir. Kırşehir’den emaneti ailede Osmanlı Devleti’nin fikir babası olarak teslim ederim. Bilecik Ahîleri Üst-Birliği Şeyhi iken Osman Gazi’ye kılıç kuşandırırım, 1299’da **bağımsız Osmanlı Beyliği** hutbe okutur, ilân edilir. Evel Allah, uzun ömürlü olur. Yetiştirdiğim Dursun Fakih, Osmanlı Devleti’nin ilk kadısı olur. Göndereceğiniz üstün ahlâklı devlet adamlarıyla Osman Gazi’ye destek oluruz.

“Ben Ankara’ya Sevr’le yıkılan büyük Osmanlı Türk Devleti’nin yerinde yeni bağımsız Türk devletini kurmak için ayak basıyorum. Ankara’yı tarih kitaplarında cumhuriyet merkezi olarak tanıdım. 27 Aralık 1919’da geldiğim gün, aradan geçen asırlara rağmen Ankara’da halâ o cumhuriyet kabiliyetinin devam ettiğini gördüm. Ankara’da milletle kuracağımız bağımsız **Türkiye Cumhuriyeti** ilelebet payidar kalacaktır!”

BAĞIMSIZ TÜRK DEVLETİ HAZIRLIĞI

Ankara'nın güvenli olduğu anlaşılınca bağımsız Türk Devleti için fırsat, yer, boy arayışlarını sürdürürken Ahî Evran en fazla zaman isteyen işe hemen başlamıştı: İnsan yetiştirmek. Bir Devletin uzun ömürlü olması, adaletle yönetilmesine ve güçlü bir üretim tabanına sahip olmasına bağlıdır. Bunun için önce elde bilgili, irfan sahibi, akıl yürütme ve karar yetenekleri gelişmiş, üstün ahlâk ve edep sahibi, haksever, yürekli, bencillikle ve kişisel çıkarla ilgisi olmayan, mücadele iradesi olan insanların bulunmalı. Medresede, zaviyede ve işyerinde meslek eğitimleri Türkçe eğitimler yürümeye başladı.

Çevredeki yetişmiş ve sadık kişilerin taraması yapıldı. Kırşehir-Mucur-İnaç köyünden Mustafa İnaç el-Kırşehrî adında tefsir, hukuk, fıkhıta çok iyi yetişmiş, Eskişehir'in yakın bir köyünde zaviye açmış, tasavvuf ve edep eğitimi yapan, koyunculuk ve yün işiyle geçimini sağlayan bir derviş duymuş, geldi. Ahî olmak istiyordu. Medrese ve zaviyede ders verdi. Çok yetenekli ve dürüst olduğu anlaşılınca Ahî Evran ona bütün bildiklerini öğretmeye girişti. Zaviye'nin üstün ahlak ve ince edep terbiyesinde o kadar yükseldi ki, ona yüce edepli anlamında "Edebali" demeye başladılar.

Kırşehir Yarenleri uçlardaki herkesi taradılar. Bir süre önce, Ankara'ya yakın Haymana yöresini yurt tutmuş Kayı boyunun başı Ertuğrul Gazi üzerinde görüş birliği oluştu. Kendisi Kırşehir'e davet edildi. İstenilen bağımsız, resmî dili Türkçe uç beyliği kurma işine girişirse kendisine yardım edeceklerini bildirildi. Anlaşmaya vardılar. Ahî Evran'ın Konya'daki has dostu Sadrettin Konevî ve diğer dostlar vasıtasıyla Sultan'dan Ertuğrul Gazi'ye Söğüt-Domaniç yaylasının ve bölgenin uç beyliğinin verilmesi için onay sağlandı. Kayı boyu Söğüt'e kadar yayıldı.

Arkasından, yanına çeşitli mesleklerin kuruculuğunu yapacak bir ahî ustalar grubu verilerek Şeyh Edebali Söğüt'e gönderildi. Şeyh Edebali, bağımsız devlet merkezi olmaya Bilecik'i uygun gördü, orada yer tuttu. Yetiştirilen üstün ahlâklı devlet gönüllüleri ard arda Bilecik'e ve Söğüt'e gönderilmeye başlandı.

FATMA BACI KURTARILIYOR

Moğollar onu, yeniden örgütçülüğe kalkar diye hapislerde süründürüyorlardı. Nihayet, 1259'da Ahî Teşkilâtının gayretiyle Fatma Bacı kurtarıldı. Tabii ki, Gülşehir'e geldi. Ahî Evran'ın yıllar süren çaresizlik acısı sona erdi. İki teşkilât başının biraraya gelmesinden Moğollar rahatsız oldular. O yine gündüzleri atlı, yine oba oba, yine köy köy dolaşıyordu. Geceleri zaviyedeydi.

KUŞKU

Kösedağ Savaşından beri 15-16 sene geçmişti. Moğol halâ tam bir hâkimiyet sağlayamamış, Selçuklu Hanedanı devam ediyor. Bu yüzden Moğol zulmü, baskıları katliamları dinmiyor. Selçuklu Hanedanı bir yandan varlığını sürdürmeye uğraşırken, bir yandan da kurtuluş fırsatı kolluyor. Moğollar her yerde mollaları, ileri gelenleri birbirine düşürmeye uğraştıkları gibi Konya'da da Hanedan içeriden rahatsız edilmekteydi. Yaş bahanesiyle tahta iki-sultan, üç-sultan birden oturtulduğu bir dönem başlamıştı.

Devlet başta olmayınca, halkın huzursuzluğu artmaktaydı. Her yere Moğol valiler atanmıştı. Baskılar artmış, isyanlar eksik olmuyordu.

Ahî Evran'ın bilinçli örgütçülüğü, Ahîlik geleneğini sessiz ve derinden sürdürmeyi, yurt çapında örgütlemeyi, kurumlaşmayı başarmıştı. Sırlı, yeminli, Ahîlik, gönüllü ve devlet adı üstüne yeminli dört örgüt arasında en teşkilâtlısı ve kurumlaşmışıydı, toplumun güvencesiydi. Üretim gayreti, çoğunlukla haksız vergilere gitse de ekonomiyi dağılmaktan korumuştur.

Bu “diline sahip” ortamdaki sessiz ittifak havası Moğolları hayli kuşkulandırıyor. Ahî Evran takip ediliyordu.

Fatma Bacı'nın Gülşehir'e gelişiyle Ahîlerin başı ile Bacıların başı biraraya gelmiş oldu. Moğolların kuşkuları katmerlendi.

Halk baskılardan, anlaşmalara aykırı vergilerden yılmıştı. Her an bir isyan patlayabilirdi. Moğollar saldırı için bahane arıyordu.

Fatma Bacı, kadınlara bir saldırıya karşı hazırlık yapmaları haberini saldı. Kulaktan kulağa köylere, yörüklere, dağlara, mezralara ulaşıldı. Atlar hazırlandı. İsteyenler okçuluk, isteyenler kılıç talim ettiler, isteyenler hasta bakıcılık, hemşire-bacılık, otacılığa hazırlandılar. Kentlerde bacı birlikleri olduğu duyuluyordu, başlarına saygı duyulan kadınlar geçiyordu. Hz. Mevlâna'nın kızı Melike Hatun da Fatma Bacıya katılmıştı.

Gerçekte Moğolların korktukları oluyordu. Ama su yüzüne çıkması daha bir zaman alacaktı.

AHÎ EVRAN'IN ŞEHİT EDİLMESİ

Gün gelip Moğollar Gülşehir'e girdiklerinde halk ve gönüllü teşkilâtları hazırlıklıydılar. Ahîler kılıç taşımazlar. Ancak savunma şart olunca abdest alıp kılıç kuşanırlar. Ahî Evran öyle bir gündeydi; derici aletlerini kenara koydu, kılıcını kuşandı.

Gözbebeği genç Ahîler ön sıralarda saf tutmuşlardı. Şeyhler Şeyhi diye ona selâm duruyorlardı. Hicrî takvime göre yaşı 93'e gelmişti. Ahî Evran Ahîliği onlara ve tarihe emanet ederken kalbinde yolları açık olsun dileği vardı. Çekti kılıcını, o da daldı cenge. Sert bir cenk oldu.

Ahî Evran yara aldığı anda gün kararmıştı. Bacılar yarasını sarmaya koştu- lar. Yarası derindi, ama o ellerini açmış şükür duası yapmaktaydı. "Allah'ım, bana vatan davamız yolunda şehit düşmeyi nasip ettiğin için şükürler olsun!" Gözlerini yumdu, kelime-i şahadet getirdi ve uçmağa vardı.

O gece ay tutuldu. Ahî Evran'ın şahadeti diye tarih düşüldü: 1 Nisan 1261. Halk onun, vaktiyle nasıl yılgücüyle yükselip bu dünyada şifalar dağıtarak do- laştıysa, şimdi de keramet gösterdiğine, evran (ejder) olup kara toprağa aktığı- na inanır.

AHÎ EVRAN'IN ARDINDAN

Fatma Bacı: Ahî Evran'ın gösterdiği yön, Fatma Bacının yolunu ablası Eymine (Emine) Ananın bulunduğu Ankara-Polatlı-Kördüğüm'e çevirdi. Düğümü çözmek Türkmen'e nasip olsun dileyip köylerde ve kentte çalıştılar. Davaları bağımsız devletti. Hem tarımı, hem dokumacılığı ve kilimciliği ahî usullerine uygun yollardan desteklediler. Ahî Evran şeyhlik icazeti vermiş ve görevlendirmişti ki, Fatma Bacı irşad faaliyeti içindeydi. 13. Yüzyılda Türklerde kadınların şeyh olup zaviye açması ender değildi. Hacı Bektaş-ı Velî, Ankara'ya gelişinde Fatma Bacı'yı sorduğunu, onu Polatlı'da kalabalık bir irşad toplantısında yüksek bir mevkide konuşurken gördüğünü yazar.

Hayma Ana: Hoca Kirmanî'nin kızı, Fatma Bacı'nın ablası Eymine Bacı Kayı boyuna gelin gitmişti Polatlı Kördüğüm'de, çocuklarını bağımsız devlet fikriyle yetiştirdi. Eymine Hatun tarihe, Ertuğrul Gazi'nin anası, Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Gazi'nin ninesi olarak geçmiştir. Eymine Ana adı halk arasında Hayma Ana'ya dönüştü. Ankara'nın bir ilçesi bu Türkmen bacının adını aldı; kabri Haymana'dadır.

Cacabey: Çok genç bir yaşta Anadolu'da çıkan isyanları bastırmak üzere dolaştırılan Cacabey, 1261'de Kırşehir'e yollanmıştı. Türkmenlerle savaştı. O savaşta Ahî Evran şehit oldu. Cacabey, 20'li yaşlarda Moğol kökenli Müslüman vali tayin edilmesini fırsata çevirdi, Kırşehir'i 40 yıl bir hükümdar gibi bağımsız idare etti. Halkın huzursuzluğuna anlayışlı davrandı. Özellikle camiler, zaviyeler, vakıflara hizmetler, Türkçe eğitim ve Ahî Uzun Çarşılarında imalâtın tekrar artışı ile Gülşehir'in gönlünü kazandı. Kendisi de vakfiyeler yaptı. 1271-72'de, bir mimarî bir anıt olan, astronomi için kubbesi açık Cacabey Medresesi'ni yaptırdı. Kendi Arapça, Moğolca, Farsça yazmasına rağmen Medrese Türkçe eğitim yaptı. Devlet işleri ve yazıları Türkçe yürüdü. Kırşehir eski parlak günlerine döndü.

Ankara Ahî Cumhuriyeti (1290-1354): Anadolu Selçuklu Devleti beyliklere bölünürken, bağımsız bir sivil toplum kuruluşu olarak Ankara Ahîleri Üst-Birliği bir toplum hizmeti olarak Ankara'nın idaresini üzerine aldı. Halk desteğiyle siyasî ve askerî işleri de Üst-Birlik üstlendi. Bu sürede Ankara Ahî Üst-Birliği üç kere başkan seçimi yaptı. Bağımsız bir devlet olarak çevre ülkelerle diplomatik anlaşmalar yaptı, haraca ve işgal girişimlerine savaşılarak karşı koydu. İktidarda seçimle duran, halka hesap veren, kendi vergi toplayan, askerî ve hukukî gücü olan bu yönetim tarzı Cumhuriyettir. Türkler için Cumhuriyet rejiminin, Anadolu topraklarında doğan ve kökü bu topraklarda olan bir yönetim biçimi olduğu daima hatırlanmalıdır. 1354'te Ankara Ahî Cumhuriyeti, Ahî Birlikleri ve Üst-Birliği teşkilâtıyla birlikte Osmanlı Türk Devleti'ne katıldı.

Şeyh Edebalı: 1299'da, Şeyh Edebalı'nın manevî desteğiyle, Osmanlı Uç Beyliği bağımsızlığını ilân etti, Anadolu Selçuklu Sultanı ferman gönderip kabûl etti. Osmanlı Devleti 1922'ye kadar üç kıtada hüküm sürdü.

FATMA BACI NİNE'NİN BİZE BIRAKTIĞI EMANET

Kayseri'de koyun yünlerini değerlendirmek üzere kadınlarla Kûlahçılar Çarşısını kuran genç Fatma Bacı, Kalfa Ana oldu, Usta Ana oldu. Anadolu Bacıları teşkilâtının kurucusu oldu. Kayseri Kalesini Moğollara karşı savunan Asker Bacı oldu. Bu yüzden 16 yıl hapis yattı. Kadın Şeyh oldu. Kadıncık Ana oldu. Fatma Nine oldu.

Şimdi de Fatma Bacı Nine bu dünyadan gider oldu. Güzel ahlâkı, insana ve devlete hizmeti küçük Akıcanlara, küçük Akısulara emanet etti.

Fatma Bacının kabri Ankara'nın Polatlı ilçesinin kuzeydoğusunda onun adı verilen Bacı Köyü'ndedir.

AHÎ EVRAN'ın Ahîlik Anlayışıyla Örgütlenmek Türk-İslâm Medeniyetine ve Dünyaya Neler Kazandırmıştır?

1. Göçmen gelen obaları, boyları yan yana köylere ve yaylalara karma yerleşim modeli ile yerleştirilmesine danışmanlık yaparak **komşuluk** anlayışı ve **millî birlik ruhu** oluşmasına yardımcı olmuştur.
2. Ahmet Yesevî bilgeliğine dayalı Türk töresinden süzülen edep ve terbiye tarzı ile dinî-tasavvufî fütüvvet yüzyıllar boyunca Anadolu Türk halkının kendine özgü millî kişiliğini belirlemiştir. Türkiye'deki konukseverlik, komşuluk ilişkileri, birçok görgü kuralı, doğruluk, dürüstlük, yardımlaşma vb. ahîlik edebinin günümüzdeki yansımalarıdır.
3. Ehliyet ve liyakat esas alınarak Türk milletinin örgütlenme ve teşkilatçılık yeteneği uygulamaya konulmuştur. Kendi içerisinden ehil olanların seçimle yükseltildiği bir sivil toplum kuruluşu olan birliklerle öz-yönetim, iç-denetim ve **devlete destek modeli** olmuşlardır.
4. Ahî ekonomik anlayışının temeline çalışma, iyi mal üretme, emeğiyle geçinme, helâl kazanç, helâl lokma, israftan kaçınma, dayanışma, yardımlaşma, paylaşma gibi İslâm ilkeleri bulunmaktadır. Ahîler kârda ve sermaye biriktirmekte değil, **hayırda yarışarak** ihtiyaçlarından fazlasını, yakın çevresinden uzağa doğru ihtiyacı olanlara dağıtmak suretiyle toplumun denge ve refah ögesi olmuşlardır.
5. Ahî Türkler iyi mal üretme ve **dürüst ticaret** ilkesiyle Anadolu'daki diğer halklar arasında sağlam bir yere sahip olmuşlardır. Anadolu o devirde dünyanın en zengin noktası haline gelmiştir.
6. Ahîler her ahînin kendi kazandıklarından ayırdığı kaynaklarla destekledikleri birlik, komşuluk, kardeşlik, dayanışma, yardımlaşma ruhu ile sağladıkları **toplumsal barış düzeni** Anadolu'nun mayasını oluşturmuştur. Anadolu'nun vatanlaşmasında, Türk-İslâm yurdu olmasında birinci derecede etkili olmuşlardır.

7. Ahîler kendilerine has bir eğitim modeli geliştirmişlerdir: Ahî zaviyelerinde dinî ve Türk-İslâm tasavvufî eğitimiyle iyi-dürüst-vatansever insanı yetiştirmeyi başarmışlardır. Ayrıca, **işbaşında meslek eğitimi** ve meslek ehliyet belgeleri düzeni ile kaliteli üretimi sağlamışlardır. Diğer yandan, eski Türk geleneği olan askerî eğitime hazırlık eğitimi de vermelerinin hikmeti savaş zamanında görülmüştür.
8. Ahîlik Anadolu'ya gelen göçmen Türkmenleri zanaatkârlarla işbaşında eğiterek insanların **meslekli üretici** olmalarını sağlamıştır.
9. Toplumsal dayanışma ve yardımlaşma anlayışı, zanaatların dükkânlarının ayrı ayrı "**Uzun Çarşı**"larda kümelenmeyi, alım-satımda tasarrufu, işbölümüyle uzmanlaşan hızlı imalât hatlarını ve işkollarının yeni üstün zanaat işdallarını ortaya çıkarmıştır. Böylece, üretimde sanayiye geçişin ilk adımı atılmış ve bir Anadolu mucizesi daha 13. Yüzyılda ortaya konmuştur.
10. Uzun çarşıların birer Ahî Meslek Birliği, sonra da Ahî Üst-Birliği şeklinde bir sivil sanayi teşkilâtlanmasını ortaya koymaları, serbest çalışanların toplum gerçeğinden kopmadan iş-ve-hizmeti birlikte yürütme anlayışlarından doğmuştur. Ahîlere **demokratik öz-yönetim ve öz-denetim** yeteneği kazandırmıştır. Ahîlik Türklere, üretim için örgütlenmede ilk devrimi yapma ufkunu açmıştır.
11. İnanca ve yüksek ahlâka dayalı üretim için örgütlenme düzeni, insanı üretici ve sanayici tarafından bir müşteri ve tüketici olarak görülmekten korumuş, her bireyin ve kurumun insana, topluma ve devlete **toplumsal sorumluluk hizmetleriyle** yaklaşmasının zeminini sağlamıştır.
12. Kadınlar, ahî edep ve ahlâkının ailede çocuk ve gençlere öğretilerek bütün toplumda yaşanmasını sağlamışlar, Anadolu Bacıları Teşkilatını kurarak kadın örgütlenmesinde dünyada bir ilk olmuşlardır. Kadınları meslek ve gelir sahibi yapmışlardır. Toplum ihtiyacından kopmadıkları için kadınlara silâh kullanmayı talim ettirmişler, savaşlarda orduya destek olmuşlardır.
13. Göçebe Türkmenlerin yerleşik hayata geçmelerinde Ahîlik ile Alpler teşkilâtının kurdukları hammadde **tedarik zincirleri** ve kadınların kendi ürettiklerini satmak için **avrat pazarları** kurmaları henüz yerleşikliğe geçmemiş kesimin genel ekonomiye uyumunda etkili olmuştur.

14. Anadolu Selçuklularının şehircilikte **hizmet külliyesi çevresinde şehir kurma modelini** geliştirmeleri Türk-İslâm medeniyetine özellik kazandırdığı gibi külliyelerin uzantısı olarak kurulan uzun çarşıların üretim modeli de şehirleri canlandırıcı rol oynamıştır.
15. Ahîler kurdukları vakıflarla işlettikleri zaviye, şifahane, hamam, çeşme, han, medrese, kütüphane, kimsesizler ve yoksullar yurtları, üçgün bedava yolcu konaklama hizmeti, aşevleri ve hayır kurumları ile **toplum hizmetlerinde etkili** olmuşlardır.
16. Ahîler oluşturdukları dayanışmacı ve yardımlaşmacı toplumsal güvenlik anlayışı ile âdetâ “**kimsesizlerin kimsesi**” olmuşlardır.
17. Moğolların yıkımını kendine yaklaştırmayan nkara, yönetim boşluğu olduğu bir sırada, kendi içinden zanaatkârların seçimle oluşmuş **Ankara Ahî Üst-Birliği**’nin şehri de yönetmesini kabûl etti. Ekonomi yönetimi, siyasî yönetimi ile orduyu da üstüne aldı. Bu bir şehir devletinin ortaya çıkması demekti. Ankara’nın, kendi kendini, 1290-1354 yılları arasında eski Türk danışma ve kurultay geleneğini kullanarak sultansız ve demokratik meclisli bir halk yönetimi – **Ankara Ahî Cumhuriyeti** – ile yönetmiş olması tarihte bir ilk sayılabilir.
18. Osmanlı Devleti’nin kuruluş döneminde Gülşehir/Kırşehir’den uç bölgesine gönderilen Şeyh Edebali ahî şeyhiydi. Osmanlı’nın manevî mimarı olan Şeyh Edebali ve ahîlik teşkilâtı sayesinde ahîlik **Osmanlı Devletinin kuruluşu ve düzenli ekonomisiyle bir ‘cihan devleti’** olmasında temel bir güdüleyici olmuştur.
19. 13. Yüzyıldan itibaren Gülşehir/Kırşehir Ahî Evran Zaviyesi’nin postunda oturan Ahî Şeyhi yüzyıllarca üst-birliklerin Ahî Şeyhleri tarafından Şeyhler Şeyhi seçilmiştir. **Ahî Evran Şeyhler Şeyhi Zinciri** yüzyıllarca devam etti. Gelenek öylesine kuvvetli oturmuştu ki, toplumdaki ahîlik temeli yüzyıllarca Osmanlı Devletini ayakta tutmuştu.
20. Ahîler zümreleşmeden, insanları ötekileştirmeden, tabakalaşmadan, sınıflaştırmadan, köleleştirmeden **hızlı üretim ve yüksek ahlâk üzerine kurulu ticaret modelini** ortaya koymuşlardır. Türkler 13. Yüzyılda ve daha sonra uzun yüzyıllar dünyada görülemeyen, kölesiz, insan ve toplum merkezli bir medeniyetin mümkün olduğunu, ahîliğin yüksek insanî anlayışını hayata geçirerek göstermişlerdir.

SONUÇ

Öğrendiklerimizden gördük ki, bugün bildiğimiz sanayi örgütlenmesinin kökenleri 13. Yüzyılda Anadolu Selçukluları döneminde, Ahî Evran'ın kurduğu Ahîliğin yüksek ahlâk ekonomisi ve meslek eğitimi düzeni ile ortaya konmuştur. Bu yapı Osmanlılar tarafından devam ettirilmiş ve 21. Yüzyıl başına kadar gelmiştir.

Ahîlik bütünüyle bir “yüksek ahlâk toplumu” tasavvurudur. Temel ögesi edep ve ahlâk eğitime dayanan toplumda meslekli insandır. Meslek okulu – piyasa meslek sınavları ve piyasa meslek ehliyet belgesi düzeni ile hayat içinde işler. İşe girmek ve göreve tayin olmak yeterlik/ehliyet ve uygunluk/liyakat ilkelerine göre yapılıdır.

Bugünün terimleriyle Ahîliğin ekonomi modeli; üretimde ve hizmetlerde kalite güvence standartlarını, tüketici hakları kurulumu, meslek birlikleri odasını, sanatkâr-sanayici çarşı birliklerini barındırmaktadır. Aynı zamanda her düzeydeki çalışanın emeğini koruyan sendika işlevleri, sosyal güvenlik teşkilâtı, gönüllü toplumsal hizmet örgütlenmesi, kamu denetçiliği, devlete ve orduya destek çıkma gibi kurumları ya da destek düzenlerini geliştirmiştir. Ahî sanatkârlığı ve sanayisi yüksek ahlâk ilkeleriyle demokratik öz-yönetimli ve öz-denetimli geniş bir sivil toplum teşkilâtlanmasındır.

Bu işlevlerin ve kurumların modern dünyada ancak 20. Yüzyılda ortaya çıktığını ve halen istenen düzeyde olmadığını düşünürsek, 700 sene önceden gelen ahîlik anlayışımızın başarısını çok daha iyi anlarız.

Günümüzde dünya ekonomisi bir ahlâk sorunu ile karşı karşıyadır. Ekonomide, siyasette ve yaşanan kültürde, insanı ve toplumu öne çıkarmayı başaramayan tutumlar söz konusudur. Dünyanın bizim Türk-İslâm Ahîlik düzenimizde bulacağı pek çok çözüm bulunmaktadır. Bizler köklerimizle bağlantımızı güçlendirerek, insanlığa ahîce çözümlerimizle yön gösterecek genç kuşağız.

Dünyaya gelirken Akı Evren, dünyadan giderken 93 yaşında Şehit Ahî Evran, küçük yaşta çok büyük ama çok gerçekçi hayâller kurmuştu. Çalışmaktan yılmayan yanı onu, halkına öncülük ve önderlik yaparak birlikte yürüyen, devrin karmaşası içinden daima meşale tutan bir dirlik-düzenlik adamı yaptı. Bu örnek kişilikten öğreneceğimiz çok şey var.

Bu küçük kitap, 10-14 yaş grubu için ortaokul odaklı hazırlandı. Ahî Evran'ın eğitimi, kendini yetiştirmesi, sonra da bunu ülkesine sunma bilinci insanlığa çağlar aşan katkılar yaptı.

Ahî Evran bir erdem mücadelecisidir. En üstün edep ve ahlâkı ahîlik felsefesine sardı. Erdem ve ahlâkı en zor kullanılabildikleri ticaret ve karşılıksız hizmet alanlarına kazandırdı. İnsanlığın kurtuluş yolunu böyle gösterdi. Göstermekle de kalmadı: 700 yıl önce kurduğu sanat-zanaat-sanayi üretimi ve eğitimi düzenini, üstün edep ve ahlakla işleterek, bugünkünden çok daha fazla insan mutluluğu ve refahı yaratılabileceğini ispatladı. Bu yaratıcı iş adamından öğreneceğimiz çok şey var.

O âleme nizam verme ülküsünün uygulamasını Anadolu kentlerinde yaptı. Yanında Anadolu Ahîleri ve Fatma Bacı ile Anadolu Bacıları vardı. Erdemli düzenin modelini insanlığa sunmuşken, tarih ondan hürriyet ve bağımsızlık kahramanı olmasını istedi. Yanında yine Anadolu Ahîleri ve Fatma Bacı ile Anadolu Bacıları yer aldı. Her türlü çileye katlanarak zoru başardı. Bir devir kapanırken yeni bir devirin tohumlarını ekti. Bu gözüpek kahramandan öğreneceğimiz çok şey var.

2021 UNESCO AHÎ EVRAN YILINA ARMAĞAN
EĞİTİM YÖNETİCİLERİ ve UZMANLARI DERNEĞİ
AHÎ KÜLTÜRÜNÜ ARAŞTIRMA ve EĞİTİM VAKFI

Eğitim Yöneticileri ve Uzmanları Derneği
(EYUDER)
A / Menekşe 1 Sok. 10A / 10, Çankaya / ANKARA
T / +90 (530) 730 84 03
www.eyuder.org

